

Κατὰ Ἰωάννην

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ 1

θεὸς ἦν ὁ λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. 2

Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς¹ αὐτοῦ ἐγένετο

οὐδὲ ἐν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ 4

φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ² φαίνει,³ 5

καὶ ἡ σκοτία² αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.⁴ Ἐγένετο ἄνθρωπος 6

ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. 7

Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν,⁵ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ

φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν 8

ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. 9

Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,⁶ ὃ φωτίζει⁷ πάντα ἄνθρωπον

ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ 10

κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ

ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ 11

¹ χωρὶς, separate, apart from (gen). ² σκοτία, ας, ἡ, darkness. ³ φαίνω, shine, appear. ⁴ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁵ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁶ ἀληθινός, true, genuine. ⁷ φωτίζω, give light, enlighten.

παρέλαβον.¹ Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς 12

ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ

ὄνομα αὐτοῦ: οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος 13

σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θεοῦ

ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ 14

ἐσκήνωσεν² ἐν ἡμῖν – καὶ ἐθεασάμεθα³ τὴν δόξαν

αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς⁴ παρὰ πατρός – πλήρης⁵

χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, 15

καὶ κέκραγεν λέγων, Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω⁶

μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν⁷ μου γέγονεν: ὅτι πρῶτός

μου ἦν. Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος⁸ αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες 16

ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ⁹ χάριτος. Ὅτι ὁ νόμος διὰ 17

Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ

χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε:¹⁰ ὁ 18

μονογενὴς⁴ υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον¹¹ τοῦ πατρός,

ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.¹²

¹ παραλαμβάνω, receive, take. ² σκηνόω, dwell, stay in a tent. ³ θεάσθαι, look at, behold. ⁴ μονογενής, only begotten, only. ⁵ πλήρης, full. ⁶ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁷ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁸ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ⁹ ἀντὶ, instead of, in place of. ¹⁰ πώποτε, ever yet, any time. ¹¹ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹² ἐξηγέομαι, explain, describe.

Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία¹ τοῦ Ἰωάννου, ὅτε 19
 ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς² καὶ
 Λευῖτας³ ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; Καὶ 20
 ὡμολόγησεν,⁴ καὶ οὐκ ἡρνήσατο⁵ καὶ ὡμολόγησεν⁴
 ὅτι Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, Τί 21
 οὖν; Ἠλίας⁶ εἶ σύ; Καὶ λέγει, Οὐκ εἰμί. Ὁ προφήτης
 εἶ σύ; Καὶ ἀπεκρίθη, Οὐ. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τίς εἶ; Ἵνα 22
 ἀπόκρισιν⁷ δώμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. Τί λέγεις περὶ
 σεαυτοῦ; ⁸ Ἐφη, Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος⁹ ἐν τῇ ἐρήμῳ,¹⁰ 23
 Εὐθύνατε¹¹ τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας¹² ὁ
 προφήτης. Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν 24
 Φαρισαίων. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί 25
 οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστός, οὔτε Ἠλίας,⁶
 οὔτε ὁ προφήτης; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων, 26
 Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν ὃν
 ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω¹³ μου 27

¹ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ² ἱερεῖς, ἐως, ὁ, priest. ³ Λευῖτης, ου, ὁ, Levite. ⁴ ὡμολογέω, confess, profess. ⁵ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ⁶ Ἠλίας, ου, ὁ, Elijah. ⁷ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ⁸ σεαυτοῦ, yourself, of you. ⁹ βοάω, cry aloud, shout. ¹⁰ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ¹¹ εὐθύνω, make straight, guide. ¹² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹³ ὀπίσω, behind, after (gen).

ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν¹ μου γέγονεν· οὗ ἐγὼ οὐκ
 εἰμὶ ἄξιος² ἵνα λύσω³ αὐτοῦ τὸν ἱμάντα⁴ τοῦ
 ὑποδήματος.⁵ Ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ⁶ ἐγένετο πέραν⁷ τοῦ 28
 Ἰορδάνου,⁸ ὅπου ἦν Ἰωάννης βαπτίζων.

Τῇ ἐπαύριον⁹ βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, 29
 καὶ λέγει, Ἴδε ὁ ἄμνος¹⁰ τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν
 ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός ἐστιν περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, 30
 Ὅπισω¹¹ μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν¹ μου
 γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καγὼ οὐκ ᾔδην αὐτόν· 31
 ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ¹² τῷ Ἰσραήλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ
 ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης 32
 λέγων ὅτι Τεθέαμαι¹³ τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ¹⁴
 περιστερὰν¹⁵ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. Καγὼ 33
 οὐκ ᾔδην αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι,
 ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἐφ' ὃν ἂν ἰδῇς τὸ πνεῦμα

¹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ² ἄξιος, worthy, deserving. ³ λύω, I will untie, I will loose. ⁴ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁶ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁰ ἄμνος, οὗ, ὁ, lamb. ¹¹ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹² φανερώω, reveal, manifest. ¹³ θεάομαι, look at, behold. ¹⁴ ὡσεὶ, like, about. ¹⁵ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove.

καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ
 βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Καγὼ ἐώρακα, καὶ 34
 μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

Τῇ ἐπαύριον¹ πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν 35
 μαθητῶν αὐτοῦ δύο: καὶ ἐμβλέψας² τῷ Ἰησοῦ 36
 περιπατοῦντι, λέγει, ὼδε ὁ ἀμνὸς³ τοῦ θεοῦ. Καὶ 37
 ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ
 ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Στραφεῖς⁴ δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ 38
 θεασάμενος⁵ αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, Τί
 ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί – ὃ λέγεται
 ἐρμηνευόμενον,⁶ Διδάσκαλε – ποῦ⁷ μένεις; Λέγει 39
 αὐτοῖς, Ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ⁸
 μένει: καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην: ὥρα
 ἦν ὡς δεκάτη.⁹ Ἦν Ἀνδρέας¹⁰ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος 40
 Πέτρου εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ
 Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. Εὗρίσκει οὗτος 41

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ ἀμνός, οὐ, ὁ, lamb. ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ θεάομαι, look at, behold. ⁶ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ πού, somewhere, about. ⁹ δέκατος, tenth. ¹⁰ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew.

πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ,
 Εὐρήκαμεν τὸν Μεσίαν¹ – ὃ ἐστὶν μεθερμηνεούμενον,
 χριστός. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. 42
 Ἐμβλέψας³ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς
 Ἰωνᾶ:⁴ σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς⁵ – ὃ ἐρμηνεύεται⁶ Πέτρος.

Τῇ ἐπαύριον⁷ ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ 43
 εὐρίσκει Φίλιππον,⁸ καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
 Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος⁸ ἀπὸ Βηθσαιᾶ,⁹ 44
 ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου¹⁰ καὶ Πέτρου. Εὐρίσκει 45
 Φίλιππος⁸ τὸν Ναθαναήλ,¹¹ καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅν
 ἔγραψεν Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται
 εὐρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ
 Ναζαρέτ.¹² Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ,¹¹ Ἐκ Ναζαρέτ 46
 δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιππος,⁸

¹ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One. ² μεθερμηνεύω, translate, interpret. ³ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁴ Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ⁵ Κηφᾶς, ἄ, ὁ, Cephas. ⁶ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ⁷ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁸ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ⁹ Βηθσαιᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹⁰ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹¹ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ¹² Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth.

Ἐρχου καὶ ἴδε. Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναήλ¹ 47

ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, Ἴδε

ἀληθῶς² Ἰσραηλίτης,³ ἐν ᾧ δόλος⁴ οὐκ ἔστιν. Λέγει 48

αὐτῷ Ναθαναήλ,¹ Πόθεν⁵ με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη

Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πρὸ⁶ τοῦ σε Φίλιππον⁷

φωνῆσαι,⁸ ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν,⁹ εἰδόν σε. Ἀπεκρίθη 49

Ναθαναήλ¹ καὶ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ

θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς 50

καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὅτι εἶπόν σοι, Εἰδόν σε ὑποκάτω¹⁰

τῆς συκῆς,⁹ πιστεύεις; Μείζω τούτων ὄψει. Καὶ λέγει 51

αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι¹¹ ὄψεσθε τὸν

οὐρανὸν ἀνεωρότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ

ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ

ἀνθρώπου.

¹ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ² ἀληθῶς, truly, really. ³ Ἰσραηλίτης, ου, ὁ, Israelite. ⁴ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁵ πόθεν, from where? whence. ⁶ πρό, before (gen), before. ⁷ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ⁸ φωνέω, call, crow. ⁹ συκῆ, ἥς, ἡ, fig tree. ¹⁰ ὑποκάτω, under, below. ¹¹ ἄρτι, now, just now.

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος¹ ἐγένετο ἐν Κανᾶ² τῆς 2
 Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ· ἐκλήθη δὲ 2
 καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.¹ Καὶ 3
 ὑστερήσαντος³ οἴνου,⁴ λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς
 αὐτόν, Οἶνον⁴ οὐκ ἔχουσιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Τί 4
 ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; Οὐπω⁵ ἤκει⁶ ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ 5
 μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις,⁷ Ὁ τι ἂν λέγῃ ὑμῖν,
 ποιήσατε. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαὶ⁸ λίθιναι⁹ ἑξ¹⁰ καίμεναι¹¹ 6
 κατὰ τὸν καθαρισμὸν¹² τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι¹³
 ἀνὰ¹⁴ μετρητὰς¹⁵ δύο ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 7
 Γεμίσατε¹⁶ τὰς ὑδρίας⁸ ὕδατος. Καὶ ἐγένισαν¹⁶ αὐτὰς
 ἕως ἄνω.¹⁷ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἀντλήσατε¹⁸ νῦν, καὶ 8
 φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ.¹⁹ Καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ 9
 ἐγεύσατο²⁰ ὁ ἀρχιτρίκλινος¹⁹ τὸ ὕδωρ οἶνον⁴
 γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν²¹ ἐστίν – οἱ δὲ

¹γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ²Κανᾶ, ἡ, Cana. ³ὑστερέω, lack, need. ⁴οἶνος, ου, ὁ, wine. ⁵οὐπω, not yet. ⁶ἤκω, have come, am present. ⁷διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ⁸ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ⁹λίθινος, of stone, made of stone. ¹⁰ἕξ, six, 6. ¹¹καίμαι, lie, be laid. ¹²καθαρισμός, ος, ὁ, cleansing, purification. ¹³χωρέω, make room for, hold. ¹⁴ἀνά, upwards, upon. ¹⁵μετρητής, ος, ὁ, liquid measure, measure. ¹⁶γεμίζω, fill, load. ¹⁷ἄνω, up, above. ¹⁸ἀντλέω, draw water, draw. ¹⁹ἀρχιτρίκλινος, ου, ὁ, headwaiter, butler. ²⁰γεύομαι, taste, experience. ²¹πόθεν, from where? whence.

διάκονοι¹ ἤδρισαν οἱ ἡντληκότες² τὸ ὕδωρ – φωνεῖ³
 τὸν νυμφίον⁴ ὁ ἀρχιτρίκλινος,⁵ καὶ λέγει αὐτῷ, Πᾶς 10
 ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον⁶ τίθησιν, καὶ ὅταν
 μεθυσθῶσιν,⁷ τότε τὸν ἐλάσσω:⁸ σὺ τετήρηκας τὸν
 καλὸν οἶνον⁶ ἕως ἄρτι.⁹ Ταύτην ἐποίησεν τὴν ἀρχὴν 11
 τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ¹⁰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ
 ἐφανερώσεν¹¹ τὴν δόξαν αὐτοῦ: καὶ ἐπίστευσαν εἰς
 αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναούμ,¹² αὐτὸς καὶ ἡ 12
 μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ: καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.

Καὶ ἐγγὺς¹³ ἦν τὸ Πάσχα¹⁴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς 13
 Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. Καὶ εὔρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς 14
 πωλοῦντας¹⁵ βόας¹⁶ καὶ πρόβατα¹⁷ καὶ περιστεράς,¹⁸

¹ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ² ἀντλέω, draw water, draw. ³ φωνέω, call, crow. ⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁵ ἀρχιτρίκλινος, ου, ὁ, headwaiter, butler. ⁶ οἶνος, ου, ὁ, wine. ⁷ μεθύω, be drunken, am drunk. ⁸ ἐλάσσων, lesser, less. ⁹ ἄρτι, now, just now. ¹⁰ Κανᾶ, ἡ, Cana. ¹¹ φανερόω, reveal, manifest. ¹² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹³ ἐγγύς, near. ¹⁴ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁵ πωλέω, sell. ¹⁶ βοῦς, ὁ, ox, cow. ¹⁷ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁸ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove.

καὶ τοὺς κερματιστὰς¹ καθημένους. Καὶ ποιήσας 15
 φραγέλλιον² ἐκ σχοινίων³ πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ
 ἱεροῦ, τὰ τε πρόβατα⁴ καὶ τοὺς βόας⁵ καὶ τῶν
 κολλυβιστῶν⁶ ἐξέχεεν⁷ τὸ κέρμα,⁸ καὶ τὰς τραπέζας⁹
 ἀνέστρεψεν¹⁰· καὶ τοῖς τὰς περιστεράς¹¹ πωλοῦσιν¹² 16
 εἶπεν, Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν¹³· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον
 τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου.¹⁴ Ἐμνήσθησαν¹⁵ δὲ οἱ 17
 μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, Ὁ ζήλος¹⁶ τοῦ
 οἴκου σου καταφάγεται¹⁷ με. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ 18
 Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί σημεῖον δεικνύεις¹⁸ ἡμῖν,
 ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 19
 Λύσατε¹⁹ τὸν ναὸν²⁰ τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
 ἐγερῶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Τεσσαράκοντα²¹ 20
 καὶ ἕξ²² ἔτεσιν²³ ὠκοδομήθη²⁴ ὁ ναὸς²⁰ οὗτος, καὶ σὺ ἐν
 τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ 21

¹ κερματιστής, ου, ὁ, money-changer. ² φραγέλλιον, ου, τό, whip, lash. ³ σχοινίον, ου, τό, rope, cord. ⁴ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁵ βόας, ὁ, ox, cow. ⁶ κολλυβιστής, ου, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁷ ἐκχέω, pour out, shed. ⁸ κέρμα, τος, τό, piece of money, coin. ⁹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁰ ἀναστρέφω, return, live. ¹¹ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹² πωλέω, sell. ¹³ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁴ ἐμπόριον, ου, τό, market, market-house. ¹⁵ μνησθῆναι, remember, recall. ¹⁶ ζήλος, ου, ὁ, zeal, jealousy. ¹⁷ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁸ δείκνυμι, show, point out. ¹⁹ λύω, untie, loose. ²⁰ ναός, ου, ὁ, temple, shrine. ²¹ τεσσαράκοντα, forty, 40. ²² ἕξ, six, 6. ²³ ἔτος, ους, τό, year. ²⁴ οἰκοδομέω, build up, construct.

τοῦ ναοῦ¹ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ 22
νεκρῶν, ἐμνήσθησαν² οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο
ἔλεγεν· καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχᾳ,³ ἐν τῇ 23
ἐορτῇ,⁴ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. Αὐτὸς δὲ ὁ 24
Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἐαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν
γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν⁵ εἶχεν ἵνα τις 25
μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν
τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος⁶ ὄνομα 3
αὐτῷ, ἄρχων⁷ τῶν Ἰουδαίων· οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν 2
νυκτός, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββί, οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ
ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα

¹ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ² μινύσκειν, remember, recall. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ⁶ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁷ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince.

δύναται ποιεῖν ἄν σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾗ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ.

Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 3

σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν,¹ οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος,² 4

Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων³ ὦν; Μὴ

δύναται εἰς τὴν κοιλίαν⁴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον⁵

εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἀμὴν 5

ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ

πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν

τοῦ θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν: 6

καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστιν. 7

Μὴ θαυμάσης⁶ ὅτι εἶπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι

ἄνωθεν.¹ Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ,⁷ καὶ τὴν φωνὴν 8

αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν⁸ ἔρχεται καὶ ποῦ⁹

ὑπάγει: οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ

πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδημος² καὶ εἶπεν αὐτῷ, 9

Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ 10

¹ ἄνωθεν, from above, again. ² Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ³ γέρων, οντος, ὁ, old man. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb.

⁵ δεύτερος, second. ⁶ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁷ πνέω, blow. ⁸ πόθεν, from where? whence. ⁹ ποῦ, where?.

εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ
ταῦτα οὐ γινώσκεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὁ 11
οἶδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὁ ἐωράκαμεν μαρτυροῦμεν:
καὶ τὴν μαρτυρίαν¹ ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. Εἰ τὰ ἐπίγεια 12
εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ
ἐπουράνια,³ πιστεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς 13
τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ὃν ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ καθὼς Μωσῆς 14
ὑψωσεν⁴ τὸν ὄφιν⁵ ἐν τῇ ἐρήμῳ,⁶ οὕτως ὑψωθῆναι⁴ δεῖ
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου: ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν 15
μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον.

Οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν 16
αὐτοῦ τὸν μονογενῆ⁷ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς
αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ 17
ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ἵνα
κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. 18

¹ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ² ἐπίγειος, of the earth, earthly. ³ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ⁴ ὑψώω, lift up, exalt. ⁵ ὄφιν, εως, ὁ, snake, serpent. ⁶ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁷ μονογενής, only begotten, only.

Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων
 ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
 μονογενοῦς¹ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις,² 19
 ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ
 ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος³ ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ
 πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα⁴ πράσων⁵ 20
 μισεῖ⁶ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ
 ἐλεγχθῇ⁷ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν 21
 ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ⁸ αὐτοῦ τὰ ἔργα,
 ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.⁹

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς 22
 τὴν Ἰουδαίαν γῆν· καὶ ἐκεῖ διέτριβεν¹⁰ μετ' αὐτῶν καὶ
 ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνῶν¹¹ 23
 ἐγγὺς¹² τοῦ Σαλήμ,¹³ ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ
 παρεγίνοντο¹⁴ καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὐπω¹⁵ γὰρ ἦν 24

¹ μονογενής, only begotten, only. ² κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ³ σκότος, ους, τό, darkness. ⁴ φαῦλος, worthless, bad. ⁵ πράσσω, do, perform. ⁶ μισέω, hate, detest. ⁷ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁸ φανερώω, reveal, manifest. ⁹ ἐργάζομαι, work, word. ¹⁰ διατρίβω, continue, tarry. ¹¹ Αἰνῶν, ἡ, Aenon. ¹² ἐγγύς, near. ¹³ Σαλήμ, ἡ, Salem. ¹⁴ παραγίνομαι, come, arrive. ¹⁵ οὐπω, not yet.

βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν¹ ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν 25

ζήτησις² ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου

περὶ καθαρισμοῦ.³ Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ 26

εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν⁴ τοῦ

Ἰορδάνου,⁵ ὃ σὺ μεμαρτύρηκας, ἶδε οὗτος βαπτίζει,

καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Ἀπεκρίθη Ἰωάννης 27

καὶ εἶπεν, Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν,

ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς 28

μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός, ἀλλ’

ὅτι Ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν⁶ ἐκείνου. Ὁ ἔχων 29

τὴν νύμφην,⁷ νυμφίος⁸ ἐστίν· ὁ δὲ φίλος⁹ τοῦ νυμφίου,⁸

ὁ ἐστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρὰ χαίρει διὰ τὴν

φωνὴν τοῦ νυμφίου·⁸ αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ

πεπλήρωται. Ἐκείνον δεῖ αὐξάνειν,¹⁰ ἐμὲ δὲ 30

ἐλαττοῦσθαι.¹¹

¹ φυλακή, ἤς, ἡ, guard, prison. ² ζήτησις, εὖς, ἡ, debate, controversy. ³ καθαρισμός, οὖ, ὁ, cleansing, purification. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Ἰορδάνης, οὖ, ὁ, Jordan. ⁶ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁷ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ⁸ νυμφίος, οὖ, ὁ, bridegroom. ⁹ φίλος, οὖ, ὁ, loving, friend. ¹⁰ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹¹ ἐλαττώω, make lower, decrease.

Ὁ ἄνωθεν¹ ἐρχόμενος ἐπάνω² πάντων ἐστίν. Ὁ ὢν ἐκ 31

τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστίν, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ: ὁ ἐκ

τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος ἐπάνω² πάντων ἐστίν. Καὶ ὁ 32

εἰώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο μαρτυρεῖ: καὶ τὴν

μαρτυρίαν³ αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. Ὁ λαβὼν αὐτοῦ 33

τὴν μαρτυρίαν³ ἐσφράγισεν⁴ ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής⁵ ἐστίν. 34

Ὅν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ:

οὐ γὰρ ἐκ μέτρου⁶ δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. Ὁ 35

πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ

αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον: ὁ 36

δὲ ἀπειθῶν⁷ τῷ υἱῷ, οὐκ ὀψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργή⁸

τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι 4

Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ

Ἰωάννης – καίτοιγε⁹ Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβαπτίζεν, 2

ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ – ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν,¹⁰ καὶ 3

¹ ἄνωθεν, from above, again. ² ἐπάνω, above, over (gen). ³ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁴ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁵ ἀληθής, true, unconcealed. ⁶ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁷ ἀπειθέω, disbelieve, disobey. ⁸ ὀργή, ἡς, ἡ, wrath, anger. ⁹ καίτοιγε, and yet, although. ¹⁰ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea.

ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι¹ 4
 διὰ τῆς Σαμαρείας.² Ἐρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς 5
 Σαμαρείας² λεγομένην Συχάρ,³ πλησίον⁴ τοῦ χωρίου⁵
 ὃ ἔδωκεν Ἰακώβ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ: ἦν δὲ ἐκεῖ πηγή 6
 τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακῶς⁷ ἐκ τῆς
 ὁδοιπορίας⁸ ἐκαθέζετο⁹ οὕτως¹⁰ ἐπὶ τῇ πηγῇ.⁶ Ὡρα ἦν
 ὥσει¹¹ ἕκτη.¹² Ἐρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας² 7
 ἀντλήσαι¹³ ὕδωρ: λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Δός μοι πιεῖν. 8
 Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν,
 ἵνα τροφὰς¹⁴ ἀγοράσωσιν.¹⁵ Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ 9
 Σαμαρεῖτις,¹⁶ Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὦν παρ' ἐμοῦ πιεῖν
 αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς Σαμαρετίδος;¹⁶ – Οὐ γὰρ
 συγχρῶνται¹⁷ Ἰουδαῖοι Σαμαρεῖταις.¹⁸ Ἀπεκρίθη 10
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεάν¹⁹ τοῦ θεοῦ,
 καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν

¹ διέρχομαι, cross over, pass through. ² Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ³ Συχάρ, ἡ, Sychar. ⁴ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁵ χωρίον, ου, τό, place, field. ⁶ πηγή, ἡς, ἡ, spring, fountain. ⁷ κοπιάω, toil, labor. ⁸ ὁδοιπορία, ας, ἡ, walking, journey. ⁹ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁰ οὕτως, thus, so. ¹¹ ὥσει, like, about. ¹² ἕκτος, sixth. ¹³ ἀντλέω, draw water, draw. ¹⁴ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁵ ἀγοράζω, buy. ¹⁶ Σαμαρεῖτις, ιδος, ἡ, Samaritan woman. ¹⁷ συγχράσμαι, associate with, have dealings with. ¹⁸ Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁹ δωρεά, ἄς, ἡ, gift, free gift.

ἤτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει 11

αὐτῷ ἡ γυνή, Κύριε, οὔτε ἀντλημα¹ ἔχεις, καὶ τὸ
φρέαρ² ἐστὶν βαθύ·³ πόθεν⁴ οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; 12

Μὴ σὺ μεῖζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν
ἡμῖν τὸ φρέαρ,² καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν, καὶ οἱ υἱοὶ
αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα⁵ αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ 13

εἶπεν αὐτῇ, Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου,
διψήσει⁶ πάλιν· ὃς δ' ἂν πίη ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ 14

δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ⁶ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ
ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ⁷ ὕδατος
ἁλλομένου⁸ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ 15

γυνή, Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ,⁶
μηδὲ ἔρχομαι ἐνθάδε⁹ ἀντλεῖν.¹⁰ Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, 16

Ὑπαγε, φώνησον¹¹ τὸν ἄνδρα σοῦ, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.⁹ 17

Ἀπεκρίθη ἡ γυνή καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔχω ἄνδρα. Λέγει

αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Καλῶς¹² εἶπας ὅτι Ἄνδρα οὐκ ἔχω· 18

¹ ἀντλημα, τος, τό, bucket, pail. ² φρέαρ, ος, τό, well, pit. ³ βαθύς, deep, early. ⁴ πόθεν, from where? whence. ⁵ θρέμμα, τος, τό, (domesticated) animal. ⁶ διψᾶω, thirst, thirst for. ⁷ πηγὴ, ἡς, ἡ, spring, fountain. ⁸ ἁλλομαι, leap, spring up. ⁹ ἐνθάδε, within, here. ¹⁰ ἀντλέω, draw water, draw. ¹¹ φωνέω, call, crow. ¹² καλῶς, rightly, well.

πέντε¹ γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν
σου ἀνὴρ: τοῦτο ἀληθές² εἶρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, 19
Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν 20
ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν: καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι
ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. 21
Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Γύναι, πίστευσόν μοι ὅτι
ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν
Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὑμεῖς 22
προσκυνεῖτε δὲ οὐκ οἴδατε: ἡμεῖς προσκυνοῦμεν δὲ
οἴδαμεν: ὅτι ἡ σωτηρία³ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. Ἀλλ' 23
ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ⁴
προσκυνηταὶ⁵ προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι
καὶ ἀληθείᾳ: καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς
προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ θεός: καὶ τοὺς 24
προσκυνοῦντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ
προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Οἶδα ὅτι Μεσσίας⁶ 25
ἔρχεται – ὁ λεγόμενος χριστός: ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος,

¹ πέντε, five. ² ἀληθής, true, unconcealed. ³ σωτηρία, ας, ἡ, salvation, deliverance. ⁴ ἀληθινός, true, genuine. ⁵ προσκυνητής, οὐ, ὁ, worshiper, worshipper. ⁶ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One.

ἀναγγελεῖ¹ ἡμῖν πάντα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ 26
εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.

Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν² 27
ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει: οὐδεὶς μέντοι³ εἶπεν, Τί
ζητεῖς; ἢ, Τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; Ἀφῆκεν οὖν τὴν 28
ὕδριαν⁴ αὐτῆς ἢ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ
λέγει τοῖς ἀνθρώποις, Δεῦτε,⁵ ἴδετε ἀνθρωπον, ὃς 29
εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα: μήτι⁶ οὗτός ἐστιν ὁ
χριστός; Ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς 30
αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μεταξύ⁷ ἡρώτων αὐτόν οἱ μαθηταί, 31
λέγοντες, Ῥαββί, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐγὼ 32
βρώσιν⁸ ἔχω φαγεῖν ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἔλεγον οὖν 33
οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, Μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ
φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐμὸν βρώμά⁹ ἐστιν, 34
ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω¹⁰
αὐτοῦ τὸ ἔργον. Οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι Ἔτι 35

¹ ἀναγγέλλω, announce, report. ² θαυμάζω, am amazed, marvel at. ³ μέντοι, yet, however. ⁴ ὕδρια, ας, ἢ, water pot, jar. ⁵ δεῦτε, come!. ⁶ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁷ μεταξύ, between, after. ⁸ βρώσις, εως, ἢ, eating, food. ⁹ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁰ τελειόω, fill, fulfill.

τετράμηνός¹ ἐστίν, καὶ ὁ θερισμός² ἔρχεται, Ἰδοῦ,
 λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε³ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ
 θεάσασθε⁴ τὰς χώρας,⁵ ὅτι λευκαί⁶ εἰσιν πρὸς θερισμὸν
 ἤδη. Καὶ ὁ θερίζων⁷ μισθὸν⁸ λαμβάνει, καὶ συνάγει 36
 καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ⁹
 χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων.⁷ Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστίν ὁ 37
 ἀληθινός,¹⁰ ὅτι Ἄλλος ἐστίν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ
 θερίζων.⁷ Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν⁷ ὃ οὐχ ὑμεῖς 38
 κεκοπιάκατε·¹¹ ἄλλοι κεκοπιάκασιν,¹¹ καὶ ὑμεῖς εἰς
 τὸν κόπον¹² αὐτῶν εἰσεληλύθατε.

Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν 39
 τῶν Σαμαρειτῶν¹³ διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς
 μαρτυρούσης ὅτι Εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. Ὡς 40
 οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται,¹³ ἡρώτων αὐτὸν
 μέναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Καὶ 41

¹ τετράμηνος, ου, ή, lasting four months, of four months. ² θερισμός, ος, ό, harvest, reaping. ³ ἐπαίρω, lift up, raise.
⁴ θεάομαι, look at, behold. ⁵ χώρα, ας, ή, land, region. ⁶ λευκός, white, bright. ⁷ θερίζω, reap, gather. ⁸ μισθός, ος, ό, wages, reward. ⁹ ὁμοῦ, together. ¹⁰ ἀληθινός, true, genuine. ¹¹ κοπιάω, toil, labor. ¹² κόπος, ου, ό, labor, trouble. ¹³ Σαμαρείτης, ου, ό, Samaritan.

πολλῶ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, τῇ τε 42

γυναικὶ ἔλεγον ὅτι Οὐκέτι¹ διὰ τὴν σὴν² λαλιάν³

πιστεύομεν: αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν ὅτι

οὗτός ἐστιν ἀληθῶς⁴ ὁ σωτὴρ⁵ τοῦ κόσμου, ὁ χριστός.

Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,⁶ καὶ ἀπῆλθεν 43

εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν 44

ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι⁷ τιμὴν⁸ οὐκ ἔχει. Ὅτε 45

οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ

Γαλιλαῖοι,⁹ πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν

Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ:¹⁰ καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς

τὴν ἑορτήν.¹⁰

Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Κανᾶ¹¹ τῆς 46

Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον.¹² Καὶ ἦν τις

βασιλικός,¹³ οὗ ὁ υἱὸς ἡσθένει¹⁴ ἐν Καπερναούμ.¹⁵ 47

Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἔκει¹⁶ ἐκ τῆς Ἰουδαίας¹⁷ εἰς

¹ οὐκέτι, no longer, no more. ² σός, your, yours. ³ λαλιά, ᾄς, ἡ, speech, way of talking. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ σωτὴρ, ἥρος, ὁ, savior, deliverer. ⁶ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁷ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁸ τιμή, ἥς, ἡ, honor, price. ⁹ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁰ ἑορτή, ἥς, ἡ, feast, festival. ¹¹ Κανᾶ, ἡ, Cana. ¹² οἶνος, ου, ὁ, wine. ¹³ βασιλικός, royal, connected with a king. ¹⁴ ἄσθενέω, be weak, sick. ¹⁵ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹⁶ ἦκω, have come, am present. ¹⁷ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea.

τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἡρώτα
αὐτὸν ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσῃται¹ αὐτοῦ τὸν υἱόν:
ἔμελλεν γὰρ ἀποθνήσκειν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς 48
αὐτόν, Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα² ἴδῃτε, οὐ μὴ
πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός,³ Κύριε, 49
κατάβηθι πρὶν⁴ ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. Λέγει αὐτῷ 50
ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου: ὁ υἱός σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν ὁ
ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ
ἐπορεύετο. Ἦδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι 51
αὐτοῦ ἀπήντησαν⁵ αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν⁶ λέγοντες
ὅτι Ὁ παῖς⁷ σου ζῇ. Ἐπύθετο⁸ οὖν παρ' αὐτῶν τὴν 52
ὥραν ἐν ἣ κομψότερον⁹ ἔσχεν. Καὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι
Χθές¹⁰ ὥραν ἐβδόμην¹¹ ἀφήκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.¹² 53
Ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ἣ εἶπεν
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ὁ υἱός σου ζῇ: καὶ ἐπίστευσεν
αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. Τοῦτο πάλιν δεύτερον¹³ 54

¹ ἰάομαι, heal. ² τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ³ βασιλικός, royal, connected with a king. ⁴ πρὶν, before, formerly.
⁵ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁶ ἀπαγγέλλω, announce, report. ⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸ πυνθάνομαι,
inquire, ask. ⁹ κομψότερον, better, in better health. ¹⁰ χθές, yesterday. ¹¹ ἐβδομος, seventh. ¹² πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ¹³
δεύτερος, second.

σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας¹
εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ ἐορτὴ² τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ **5**
Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.

Ἔστιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ³ **2**
κολυμβήθρα,⁴ ἣ ἐπιλεγομένη⁵ Ἑβραϊστὶ⁶ Βηθεσδὰ,⁷
πέντε⁸ στοὰς⁹ ἔχουσα. Ἐν ταύταις κατέκειτο¹⁰ πλῆθος **3**
πολὺ τῶν ἀσθενούντων,¹² τυφλῶν, χλωῶν,¹³ ξηρῶν,¹⁴
ἐκδεχομένων¹⁵ τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. Ἄγγελος γὰρ **4**
κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρα,⁴ καὶ
ἐτάρασεν¹⁷ τὸ ὕδωρ: ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς¹⁸ μετὰ τὴν
ταραχὴν¹⁹ τοῦ ὕδατος, ὑγιὴς²⁰ ἐγίνετο, ὃς δὴ ποτε²¹
κατείχετο²² νοσήματι.²³ Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ **5**
τριάκοντα²⁴ ὀκτὼ²⁵ ἔτη²⁶ ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.²⁷ **6**

¹ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ² ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³ προβατικός, pertaining to sheep. ⁴ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ⁵ ἐπιλέγω, call or name, choose. ⁶ Ἑβραϊστὶ, Hebrew. ⁷ Βηθεσδὰ, ἡ, Bethesda. ⁸ πέντε, five, 5. ⁹ στοὰ, ἄς, ἡ, portico, colonnade. ¹⁰ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹¹ πλῆθος, οὗς, τό, multitude. ¹² ἀσθενέω, be weak, sick. ¹³ χλωός, lame, deprived of a foot. ¹⁴ ξηρός, dry, withered. ¹⁵ ἐκδέχομαι, await, expect. ¹⁶ κίνησις, εὖς, ἡ, moving, stirring. ¹⁷ ταρασσω, trouble, agitate. ¹⁸ ἐμβαίνω, embark. ¹⁹ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ²⁰ ὑγιής, whole, healthy. ²¹ δὴ ποτε, even at that time, whenever. ²² κατέχω, hold back, hold fast. ²³ νόσημα, ατος, τό, trouble, disease. ²⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁵ ὀκτὼ, eight, 8. ²⁶ ἔτος, οὗς, τό, year. ²⁷ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness.

Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον,¹ καὶ γνοὺς ὅτι
πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, Θέλεις ὑγιῆς²
γενέσθαι; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν,³ Κύριε, 7
ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἵνα, ὅταν ταραχθῇ⁴ τὸ ὕδωρ,βάλῃ
με εἰς τὴν κολυμβήθραν:⁵ ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος
πρὸ⁶ ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑγίαι, 8
ἄρον τὸν κράββατόν⁷ σου, καὶ περιπάτει. Καὶ εὐθέως 9
ἐγένετο ὑγιῆς² ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἤρεν τὸν κράββατον⁷
αὐτοῦ καὶ περιεπάτει. Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἡμέρᾳ.

Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ,⁸ Σάββατόν 10
ἐστίν: οὐκ ἔξεστίν⁹ σοι ἄραι τὸν κράββατον.⁷ 11
Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ,² ἐκεῖνός μοι
εἶπεν, ἄρον τὸν κράββατόν⁷ σου καὶ περιπάτει. 12
Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, Τίς ἐστίν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπὼν
σοι, ἄρον τὸν κράββατόν⁷ σου καὶ περιπάτει; Ὁ δὲ 13

¹ κατακείμαι, lie down, lie sick. ² ὑγιής, whole, healthy. ³ ἀσθενέω, be weak, sick. ⁴ ταρασσω, trouble, agitate. ⁵ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ⁶ πρὸ, before (gen), before. ⁷ κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ⁸ θεραπεύω, heal, care for. ⁹ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted.

ἰαθεῖς¹ οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν,²
 ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ ταῦτα εὕρίσκει αὐτὸν 14
 ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὕγιής³
 γέγονας· μηκέτι⁴ ἀμάρτανε,⁵ ἵνα μὴ χειρόν⁶ τί σοι
 γένηται. Ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλεν⁷ τοῖς 15
 Ἰουδαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιή.³ Καὶ 16
 διὰ τοῦτο ἐδίωκον⁸ τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ
 ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτείνειν, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν
 σαββάτῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, Ὁ πατήρ 17
 μου ἕως ἄρτι⁹ ἐργάζεται,¹⁰ καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι.¹⁰ Διὰ 18
 τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι
 ἀποκτείνειν, ὅτι οὐ μόνον ἔλυνεν¹¹ τὸ σάββατον, ἀλλὰ
 καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγεν τὸν θεόν, ἴσον¹² ἑαυτὸν ποιῶν
 τῷ θεῷ.

¹ ἰάομαι, heal. ² ἐκνεύω, turn aside, withdraw. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ μηκέτι, no longer. ⁵ ἀμαρτάνω, sin. ⁶ χειρόν, worse. ⁷ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁸ διώκω, pursue, persecute. ⁹ ἄρτι, now, just now. ¹⁰ ἐργάζομαι, work, word. ¹¹ λύω, untie, loose. ¹² ἴσος, equal, identical.

Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν ἀμὴν 19

λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν,

ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν πατέρα ποιούντα· ἃ γὰρ ἂν

ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως¹ ποιεῖ. Ὁ γὰρ 20

πατὴρ φιλεῖ² τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν³ αὐτῷ ἃ

αὐτὸς ποιεῖ· καὶ μείζονα τούτων δείξει³ αὐτῷ ἔργα, ἵνα

ὑμεῖς θαυμάζητε.⁴ Ὡσπερ⁵ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς 21

νεκροὺς καὶ ζῶοποιεῖ,⁶ οὕτως⁷ καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει

ζῶοποιεῖ.⁶ Οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν 22

κρίσιν⁸ πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ· ἵνα πάντες τιμῶσιν⁹ 23

τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσιν⁹ τὸν πατέρα. Ὁ μὴ τιμῶν⁹

τὸν υἱόν, οὐ τιμᾷ⁹ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. 24

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων,

καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ

εἰς κρίσιν⁸ οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν¹⁰ ἐκ τοῦ

θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 25

¹ ὁμοίως, likewise, in like manner. ² φιλέω, love, kiss. ³ δείκνυμι, show, point out. ⁴ θαυμάζω, am amazed, marvel at.

⁵ ὥσπερ, just as, even as. ⁶ ζῶοποιέω, make alive, make to live. ⁷ οὕτως, thus, so. ⁸ κρίσις, εὖ, judgment, judging. ⁹ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁰ μεταβαίνω, depart, leave.

ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται
 τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες
 ζήσονται. Ὡσπερ¹ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, 26
 οὕτως² ἔδωκεν καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ: καὶ 27
 ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν³ ποιεῖν, ὅτι υἱὸς
 ἀνθρώπου ἐστίν. Μὴ θαυμάζετέ⁴ τοῦτο: ὅτι ἔρχεται 28
 ὥρα, ἐν ἣ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις⁵ ἀκούσονται τῆς
 φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται,⁶ οἱ τὰ ἀγαθὰ 29
 ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν⁷ ζωῆς: οἱ δὲ τὰ φαῦλα⁸
 πράξαντες,⁹ εἰς ἀνάστασιν⁷ κρίσεως.³

Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἅπ' ἑμαυτοῦ¹⁰ οὐδέν: καθὼς 30
 ἀκούω, κρίνω: καὶ ἡ κρίσις³ ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν: ὅτι οὐ
 ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ
 πέμψαντός με πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ 31
 ἑμαυτοῦ,¹⁰ ἡ μαρτυρία¹¹ μου οὐκ ἔστιν ἀληθής.¹² 32

¹ Ὡσπερ, just as, even as. ² οὕτως, thus, so. ³ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁴ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁵ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁶ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ⁷ ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ⁸ φαῦλος, worthless, bad. ⁹ πράσσω, do, perform. ¹⁰ ἑμαυτοῦ, of myself. ¹¹ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ¹² ἀληθής, true, unconcealed.

Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι
ἀληθής¹ ἐστὶν ἡ μαρτυρία² ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. 33
Ἑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ
μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου 34
τὴν μαρτυρίαν² λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα
ὕμεῖς σωθῆτε. Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος³ ὁ καιόμενος⁴ καὶ 35
φαίνων,⁵ ὕμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι⁶ πρὸς
ᾧραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν² 36
μεῖζω τοῦ Ἰωάννου: τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέν μοι ὁ πατήρ
ἵνα τελειώσω⁷ αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ,
μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκεν. Καὶ ὁ 37
πέμψας με πατήρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ.
Οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε,⁸ οὔτε εἶδος⁹
αὐτοῦ ἐωράκατε. Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε 38
μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ
ὕμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε¹⁰ τὰς γραφάς, ὅτι ὕμεῖς 39

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ³ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁴ καίω, burn, ignite. ⁵ φαίνω, shine, appear. ⁶ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁷ τελειόω, fill, fulfill. ⁸ πώποτε, ever yet, any time. ⁹ εἶδος, ους, τό, form, sight. ¹⁰ ἐρευνᾶω, search diligently.

δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν
αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ· καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς 40
με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ 41
λαμβάνω· ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ 42
θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ 43
ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με· ἐὰν
ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. 44
Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων
λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ
οὐ ζητεῖτε; Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω¹ ὑμῶν 45
πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν¹ ὑμῶν, Μωσῆς,
εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε.² Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, 46
ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. Εἰ 47
δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν³ οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς
ἐμοῖς ῥήμασιν πιστεύσετε;

¹κατηγορέω, accuse, charge. ²ἐλπίζω, hope, hope for. ³γράμμα, τος, τό, letter, writings.

Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν¹ τῆς θαλάσσης **6**

τῆς Γαλιλαίας, τῆς Τιβεριάδος.² Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ **2**

ὄχλος πολὺς, ὅτι ἐώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ

τῶν ἀσθενούντων.³ Ἀνῆλθεν⁴ δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, **3**

καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ **4**

ἐγγὺς⁵ τὸ Πάσχα,⁶ ἡ ἑορτὴ⁷ τῶν Ἰουδαίων. Ἐπάρας⁸ **5**

οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θεασάμενος⁹ ὅτι

πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν

Φίλιππον,¹⁰ Πόθεν¹¹ ἀγοράσομεν¹² ἄρτους, ἵνα

φάγωσιν οὗτοι; Τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων¹³ αὐτόν: **6**

αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλεν ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ **7**

Φίλιππος,¹⁰ Διακοσίων¹⁴ δηναρίων¹⁵ ἄρτοι οὐκ

ἀρκοῦσιν¹⁶ αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ¹⁷ τι λάβῃ.

Λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας¹⁸ ὁ **8**

ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, Ὁστὶν παιδάριον¹⁹ ἐν ᾧδε, **9**

ὃ ἔχει πέντε²⁰ ἄρτους κριθίνους²¹ καὶ δύο ὀψάρια.²²

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ³ ἀσθενέω, be weak, sick. ⁴ ἀνέρχομαι, go up, come up. ⁵ ἐγγύς, near. ⁶ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁷ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁸ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁹ θεάομαι, look at, behold. ¹⁰ Φίλιππος, ου, δ, Philip. ¹¹ πόθεν, from where? whence. ¹² ἀγοράζω, buy. ¹³ πειράζω, test, tempt. ¹⁴ διακόσιοι, two hundred, 200. ¹⁵ δηνάριον, ου, δ, denarius. ¹⁶ ἀρκέω, assist, suffice. ¹⁷ βραχύς, short, little. ¹⁸ Ἀνδρέας, ου, δ, Andrew. ¹⁹ παιδάριον, ου, τό, child, young boy. ²⁰ πέντε, five, 5. ²¹ κριθίνος, made of barley flour, made of barley. ²² ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish.

ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστὶν εἰς τοσούτους;¹ Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, 10

Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν.² Ἦν δὲ χόρτος

πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. Ἀνέπεσον² οὖν οἱ ἄνδρες τὸν

ἀριθμὸν⁴ ὥσει⁵ πεντακισχίλιοι.⁶ Ἐλαβεν δὲ τοὺς 11

ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας⁷ διέδωκεν⁸ τοῖς

μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις:⁹ ὁμοίως¹⁰

καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων¹¹ ὅσον ἤθελον. Ὡς δὲ 12

ἐνεπλήσθησαν,¹² λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,

Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα¹³ κλάσματα,¹⁴ ἵνα μή

τι ἀπόληται. Συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν¹⁵ δώδεκα 13

κοφίνους¹⁶ κλασμάτων¹⁴ ἐκ τῶν πέντε¹⁷ ἄρτων τῶν

κριθίνων,¹⁸ ἃ ἐπερίσσευσεν¹³ τοῖς βεβρωκόσιν.¹⁹ Οἱ 14

οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὁ ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς,

ἔλεγον ὅτι Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς²⁰ ὁ προφήτης ὁ

ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν γινούς ὅτι 15

¹ τοσούτος, so great, so much. ² ἀναπίπτω, recline, lie down. ³ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ⁴ ἀριθμός, οὐ, ὁ, number, total. ⁵ ὥσει, like, about. ⁶ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ⁷ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ⁸ διαδίδωμι, distribute, give. ⁹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁰ ὁμοίως, likewise, in like manner. ¹¹ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ¹² ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ¹³ περισσεύω, abound, be rich. ¹⁴ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁵ γεμίζω, fill, load. ¹⁶ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁷ πέντε, five, 5. ¹⁸ κριθίνος, made of barley flour, made of barley. ¹⁹ βιβρώσκω, eat, consume. ²⁰ ἀληθῶς, truly, really.

μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν¹ αὐτόν, ἵνα
ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησεν² εἰς τὸ ὄρος
αὐτὸς μόνος.

Ὡς δὲ ὀψία³ ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ 16
τὴν θάλασσαν, καὶ ἐμβάντες⁴ εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο 17
πέραν⁵ τῆς θαλάσσης εἰς Καπερναούμ.⁶ Καὶ σκοτία⁷
ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. 18
Ἦ τε θάλασσα ἀνέμου⁸ μεγάλου πνέοντος⁹ διηγείρετο.
Ἐλληλαρότε¹¹ οὖν ὥς σταδίου¹² εἴκοσι¹³ πέντε¹⁴ ἢ 19
τριάκοντα,¹⁵ θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ
τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς¹⁶ τοῦ πλοίου γινόμενον· καὶ
ἐφοβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Ἐγὼ εἰμι· μὴ 20
φοβεῖσθε. Ἦθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον· 21
καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν
ὑπῆγον.

¹ ἀρπάζω, seize, snatch. ² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ³ ὀψιος, late. ⁴ ἐμβαίνω, embark. ⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁶ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁷ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁸ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ⁹ πνέω, blow. ¹⁰ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹¹ ἐλαύνω, drive or push, row. ¹² στάδιον, οὐ, τό, stadia, length of a stadium. ¹³ εἴκοσι, twenty, 20. ¹⁴ πέντε, five, 5. ¹⁵ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁶ ἐγγύς, near.

Τῇ ἐπαύριον¹ ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν² τῆς θαλάσσης, 22

ιδὼν ὅτι πλοiάριον³ ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἐν ἐκείνῳ

εἰς ὃ ἐνέβησαν⁴ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ

συνεισῆλθεν⁵ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ

πλοiάριον,³ ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον – 23

ἄλλα δὲ ἦλθεν πλοiάρια³ ἐκ Τιβεριάδος⁶ ἐγγὺς⁷ τοῦ

τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος⁸ τοῦ

κυρίου – ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν 24

ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν⁴ αὐτοὶ εἰς τὰ

πλοiα, καὶ ἦλθον εἰς Καπερναοῦμ,⁹ ζητοῦντες τὸν

Ἰησοῦν. Καὶ εὐρόντες αὐτὸν πέραν² τῆς θαλάσσης, 25

εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, πότε¹⁰ ὥδε γέγονας; Ἀπεκρίθη 26

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,

ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἶδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ

τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε.¹¹ Ἐργάζεσθε¹² μὴ τὴν 27

βρώσιν¹³ τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρώσιν¹³ τὴν

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ πλοiάριον, ου, τό, small boat, little boat. ⁴ ἐμβαίνω, embark. ⁵ συνεισερχομαι, enter together, enter together with. ⁶ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ⁷ ἐγγύς, near. ⁸ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ⁹ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹⁰ πότε, when? at what time? ¹¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹² ἐργάζομαι, work, word. ¹³ βρώσις, εως, ἡ, eating, food.

μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ὑμῖν δώσει: τοῦτον γὰρ ὁ πατήρ ἐσφράγισεν,¹ ὁ θεός. 28
 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα²
 τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 29
 Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν
 ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τί οὖν ποιεῖς σὺ 30
 σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; Τί ἐργάζῃ;²
 Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα³ ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ,⁴ 31
 καθὼς ἐστιν γεγραμμένον, Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 32
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν
 ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ: ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν
 τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.⁵ Ὁ γὰρ 33
 ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, 34
 Κύριε, πάντοτε⁶ δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. Εἶπεν δὲ 35
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς: ὁ

¹ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ² ἐργάζομαι, work, word. ³ μάννα, τό, manna. ⁴ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁵ ἀληθινός, true, genuine. ⁶ πάντοτε, always, at all times.

ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ·¹ καὶ ὁ πιστεύων εἰς
 ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ² πώποτε.³ Ἄλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ 36
 ἐωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε. Πᾶν ὃ δίδωσίν μοι ὁ 37
 πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἥξει·⁴ καὶ τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ
 μὴ ἐκβάλω ἔξω. Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, 38
 οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ
 πέμψαντός με. Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ 39
 πέμψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι, μὴ
 ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ. Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, 40
 ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχῃ
 ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ.
 Ἐγόγγυζον⁵ οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, Ἐγὼ 41
 εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἔλεγον, 42
 Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς

¹ πεινάω, hunger, am hungry. ² διψάω, thirst, thirst for. ³ πώποτε, ever yet, any time. ⁴ ἔχω, have come, am present.

⁵ γογγύζω, mutter, murmur.

οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει
οὗτος ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; Ἀπεκρίθη 43
οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Μὴ γογγύζετέ¹ μετ'
ἀλλήλων. Οὐδείς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ 44
πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ² αὐτόν, καὶ ἐγὼ
ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστιν 45
γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, Καὶ ἔσονται πάντες
διδασκοί³ θεοῦ. Πᾶς οὖν ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ πατρὸς
καὶ μαθὼν,⁴ ἔρχεται πρὸς με. Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις 46
έώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος έώρακεν τὸν
πατέρα. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, 47
ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ 48
πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα⁵ ἐν τῇ ἐρήμῳ,⁶ καὶ
ἀπέθανον. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 50
καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. 51
Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς:
ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν

¹ γογγύζω, mutter, murmur. ² ἐλκύω, drag, draw. ³ διδασκός, instructed, taught. ⁴ μαρτάνω, learn, ascertain. ⁵ μάννα, τό, manna. ⁶ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert.

αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν,
 ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

Ἐμάχοντο¹ οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, 52

Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; 53

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ

πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ 54

τρώγων² μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει

ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ

ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς³ ἐστὶν βρώσις,⁴ καὶ 55

τὸ αἷμά μου ἀληθῶς³ ἐστὶν πόσις.⁵ Ὁ τρώγων² μου 56

τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ

ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλén με ὁ ζῶν πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ 57

διὰ τὸν πατέρα: καὶ ὁ τρώγων² με, κάκεινος⁶ ζήσεται

δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 58

καταβάς: οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα,

¹ μάχομαι, fight, quarrel. ² τρώγω, gnaw, crunch. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ βρώσις, εἶδος, ἢ, eating, food. ⁵ πόσις, εἶδος, ἢ, drinking, drink. ⁶ κάκεινος, and he, and she. ⁷ μάννα, τό, manna.

καὶ ἀπέθانون· ὁ τρώγων¹ τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται

εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδασκων ἐν 59

Καπερναούμ.²

Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, 60

Σκληρός³ ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ

ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν⁴ 61

περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο

ὑμᾶς σκανδαλίζει,⁵ Ἐὰν οὖν θεωρήτε τὸν υἱὸν τοῦ 62

ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;⁶ Τὸ 63

πνεῦμά ἐστιν τὸ ζῶποιοῦν,⁷ ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ⁸

οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστιν καὶ

ζωή ἐστιν. Ἄλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν. 64

Ἦδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ

πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. Καὶ 65

ἔλεγεν, Διὰ τοῦτο εἶρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται

ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ

¹ τρώγω, gnaw, crunch. ² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ³ σκληρός, hard, rough. ⁴ γογγύζω, mutter, murmur. ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ πρότερον, formerly, before. ⁷ ζῶποιοίω, make alive, make to live. ⁸ ὠφελέω, profit, help.

πατρός μου.

Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ 66
 ὀπίσω,¹ καὶ οὐκέτι² μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν 67
 οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε
 ὑπάγειν; Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, 68
 πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις.
 Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ 69
 χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς 70
 ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην,³
 καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός⁴ ἐστίν; Ἔλεγεν δὲ τὸν 71
 Ἰούδαν⁵ Σίμωνος Ἰσκαριώτην;⁶ οὗτος γὰρ ἔμελλεν
 αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ: οὐ 7
 γὰρ ᾗθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ⁷ περιπατεῖν, ὅτι ἐξήτουν
 αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Ἦν δὲ ἐγγὺς⁸ ἡ ἑορτῇ⁹ 2

¹ ὀπίσω, behind, after (gen). ² οὐκέτι, no longer, no more. ³ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁴ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁵ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁶ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁷ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ⁸ ἐγγύς, near. ⁹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival.

τῶν Ἰουδαίων ἢ Σκηνοπηγία.¹ Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν 3
 οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Μετάβηθι² ἐντεῦθεν,³ καὶ ὑπαγε εἰς
 τὴν Ἰουδαίαν,⁴ ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσιν τὰ
 ἔργα σου ἃ ποιεῖς. Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ⁵ τι ποιεῖ, καὶ 4
 ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ⁶ εἶναι. Εἰ ταῦτα ποιεῖς,
 φανέρωσον⁷ σεαυτὸν⁸ τῷ κόσμῳ. Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ 5
 αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 6
 Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὐπω⁹ πάρεστιν,¹⁰ ὁ δὲ καιρὸς ὁ
 ὑμέτερος¹¹ πάντοτε¹² ἐστὶν ἔτοιμος.¹³ Οὐ δύναται ὁ 7
 κόσμος μισεῖν¹⁴ ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ,¹⁴ ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ
 περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἐστίν. Ὑμεῖς 8
 ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν¹⁵ ταύτην· ἐγὼ οὐπω⁹
 ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν¹⁵ ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς
 οὐπω⁹ πεπλήρωται. Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν 9
 τῇ Γαλιλαίᾳ.

¹ σκηνοπηγία, ας, ἡ, Feast Booths or Tabernacles. ² μεταβαίνω, depart, leave. ³ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁴ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ⁵ κρυπτός, hidden, secret. ⁶ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁷ φανέρω, reveal, manifest. ⁸ σεαυτοῦ, yourself, of you. ⁹ οὐπω, not yet. ¹⁰ πάρεμι, be present, have arrived. ¹¹ ὑμέτερος, your. ¹² πάντοτε, always, at all times. ¹³ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁴ μισέω, hate, detest. ¹⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival.

Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη 10

εἰς τὴν ἑορτήν,¹ οὐ φανερώς,² ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ.³ Οἱ 11

οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ,¹ καὶ ἔλεγον,

Ποῦ⁴ ἐστὶν ἐκεῖνος; Καὶ γογγυσμὸς⁵ πολλὺς περὶ αὐτοῦ 12

ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις: οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι Ἀγαθὸς ἐστὶν:

ἄλλοι ἔλεγον, Οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ⁶ τὸν ὄχλον. Οὐδεὶς 13

μέντοι⁷ παρρησίᾳ⁸ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον⁹

τῶν Ἰουδαίων.

Ἦδη δὲ τῆς ἑορτῆς¹ μεσοῦσης,¹⁰ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ 14

ιερόν, καὶ ἐδίδασκεν. Καὶ ἐθαύμαζον¹¹ οἱ Ἰουδαῖοι 15

λέγοντες, Πῶς οὗτος γράμματα¹² οἶδεν, μὴ

μεμαθηκώς;¹³ Ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, 16

Ἦ ἐμὴ διδαχὴ¹⁴ οὐκ ἔστιν ἐμῇ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός

με. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται 17

περὶ τῆς διδαχῆς,¹⁴ πότερον¹⁵ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, ἢ ἐγὼ

¹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ² φανερώς, openly, publicly. ³ κρυπτός, hidden, secret. ⁴ ποῦ, where?. ⁵ γογγυσμός, οὐ, ὁ, grumbling, murmuring. ⁶ πλανᾷ, deceive, lead astray. ⁷ μέντοι, yet, however. ⁸ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁹ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ¹⁰ μεσός, be in the middle, in the midst. ¹¹ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ¹² γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹³ μανθάνω, learn, ascertain. ¹⁴ διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ¹⁵ πότερος, which of two, whether.

ἀπ' ἐμαυτοῦ¹ λαλῶ. Ὁ ἀφ' ἐαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν 18

τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος

αὐτόν, οὗτος ἀληθής² ἐστίν, καὶ ἀδικία³ ἐν αὐτῷ οὐκ

ἔστιν. Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς 19

ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; 20

Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπεν, Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε

ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 21

Ἐν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε.⁴ Διὰ τοῦτο 22

Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν⁵ – οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ

Μωσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων – καὶ ἐν

σαββάτῳ περιτέμνετε⁶ ἄνθρωπον. Εἰ περιτομήν⁵ 23

λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ⁷ ὁ

νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾷτε⁸ ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῇ⁹

ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν,¹⁰ ἀλλὰ 24

τὴν δικαίαν κρίσιν¹¹ κρίνατε.

¹ ἐμαυτοῦ, of myself. ² ἀληθής, true, unconcealed. ³ ἀδικία, ας, ή, unrighteousness. ⁴ θαυμάζω, am amazed, marvel at.

⁵ περιτομή, ης, ή, circumcision. ⁶ περιτέμνω, circumcise, circumcise. ⁷ λύω, untie, loose. ⁸ χολάω, be angry, am angry with. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ ὄψις, εως, ή, outward appearance, face. ¹¹ κρίσις, εως, ή, judgment, judging.

Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν,¹ Οὐχ οὗτός 25
 ἐστίν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτείνει; Καὶ ἶδε παρρησίᾳ² 26
 λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσιν. Μήποτε³ ἀληθῶς⁴
 ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες⁵ ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς⁴ ὁ
 χριστός; Ἀλλὰ τοῦτον οἶδαμεν πόθεν⁶ ἐστίν· ὁ δὲ 27
 χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν⁶ ἐστίν. 28
 Ἐκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ
 λέγων, Κάμὲ οἶδατε, καὶ οἶδατε πόθεν⁶ εἰμί· καὶ ἀπ’
 ἐμαυτοῦ⁷ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ’ ἐστίν ἀληθινός⁸ ὁ πέμψας
 με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε. Ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ’ 29
 αὐτοῦ εἰμι, καὶ ἐκείνός⁹ με ἀπέστειλεν. Ἐζήτουν οὖν 30
 αὐτὸν πιάσαι.¹⁰ Καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν¹¹ ἐπ’ αὐτὸν τὴν
 χεῖρα, ὅτι οὐπω¹² ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ 31
 τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ὁ
 χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι¹³ πλείονα σημεῖα τούτων
 ποιήσει ὢν οὗτος ἐποίησεν; Ἦκουσαν οἱ Φαρισαῖοι 32

¹ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ² παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ³ μήποτε, never, lest perchance. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁶ πόθεν, from where? whence. ⁷ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁸ ἀληθινός, true, genuine. ⁹ καὶ ἐκείνος, and he, and she. ¹⁰ πιάζω, take, lay hold of. ¹¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹² οὐπω, not yet. ¹³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer.

τοῦ ὄχλου γογγύζοντος¹ περὶ αὐτοῦ ταῦτα· καὶ
 ἀπέστειλαν ὑπηρέτας² οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς
 ἵνα πιάσωσιν³ αὐτόν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι μικρὸν⁴ 33
 χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν
 πέμπαντά με. Ζητήσετε με, καὶ οὐχ εὐρήσετε· καὶ 34
 ὅπου εἰμι ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν οἱ 35
 Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, Ποῦ⁵ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι
 ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὐρήσομεν αὐτόν; Μὴ εἰς τὴν
 διασποράν⁶ τῶν Ἑλλήνων⁷ μέλλει πορεύεσθαι, καὶ
 διδάσκειν τοὺς Ἑλλήνας;⁷ Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος ὃν 36
 εἶπεν, Ζητήσετε με, καὶ οὐχ εὐρήσετε· καὶ ὅπου εἰμι
 ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;

Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς⁸ εἰστήκει 37
 ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραξεν, λέγων, Ἐάν τις διψᾷ,⁹ ἐρχέσθω
 πρὸς με καὶ πινέτω. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν 38
 ἡ γραφή, ποταμοὶ¹⁰ ἐκ τῆς κοιλίας¹¹ αὐτοῦ ῥεύσουσιν¹²

¹ γογγύζω, mutter, murmur. ² ὑπηρέτης, οὐ, ὁ, servant, assistant. ³ πιᾶζω, take, lay hold of. ⁴ μικρός, small, little. ⁵ ποῦ, where?. ⁶ διασπορά, ἀς, ἡ, diaspora, dispersion. ⁷ Ἑλλήν, ἡνος, ὁ, Greek, Hellene. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ διψᾷ, thirst, thirst for. ¹⁰ ποταμός, οὐ, ὁ, river, stream. ¹¹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹² ῥέω, flow.

ὑδατος ζώντος. Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ πνεύματος οὗ 39

ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὐπω¹

γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω² ἐδοξάσθη. 40

Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον

ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς³ ὁ προφήτης. Ἄλλοι 41

ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. Ἄλλοι ἔλεγον, Μὴ

γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; Οὐχὶ ἡ 42

γραφὴ εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος⁴ Δαυίδ, καὶ ἀπὸ

Βηθλεέμ,⁵ τῆς κώμης⁶ ὅπου ἦν Δαυίδ, ὁ χριστὸς

ἔρχεται; Σχίσμα⁷ οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. 43

Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι⁸ αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς

ἐπέβαλεν⁹ ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας.

Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται¹⁰ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ 45

Φαρισαίους· καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, Διὰ τί οὐκ

ἡγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται,¹⁰ 46

Οὐδέποτε¹¹ οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὥς οὗτος ὁ

¹ οὐπω, not yet. ² οὐδέπω, not yet, still not. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ⁵ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ⁶ κώμη, ης, ἡ, village. ⁷ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁸ πιάζω, take, lay hold of. ⁹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁰ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹¹ οὐδέποτε, never.

ἄνθρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, 47

Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε;¹ Μὴ τις ἐκ τῶν ἀρχόντων² 48

ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; Ἄλλ' ὁ 49

ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον ἐπικατάρατοί³

εἰσιν. Λέγει Νικόδημος⁴ πρὸς αὐτούς – ὁ ἐλθὼν 50

νυκτὸς πρὸς αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν – Μὴ ὁ νόμος 51

ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ'

αὐτοῦ πρότερον⁵ καὶ γινῶ τί ποιεῖ; Ἀπεκρίθησαν καὶ 52

εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ;

Ἐρεύνησον⁶ καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας

οὐκ ἐγγίγερται. Καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον 53

αὐτοῦ:

Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.⁷

8

¹ πλανᾶω, deceive, lead astray. ² ἀρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ³ ἐπικατάρατος, cursed, accursed. ⁴ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁵ πρότερον, formerly, before. ⁶ ἐρευνᾶω, search diligently. ⁷ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree.

Ὁρθρου¹ δὲ πάλιν παρεγένετο² εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ 2
 λαὸς ἤρχετο· καὶ καθίσας³ ἐδίδασκεν αὐτούς. Ἄγουσιν 3
 δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν
 γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ⁴ καταληφθεῖσαν·⁵ καὶ στήσαντες
 αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, πειράζοντες,⁶ 4
 Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη⁵ ἐπ' αὐτοφόρῳ
 μοιχευομένη.⁷ Ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο 5
 τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι·⁹ σὺ οὖν τί λέγεις; Τοῦτο 6
 δὲ ἔλεγον πειράζοντες⁶ αὐτόν, ἵνα ἔχῳσιν κατηγορεῖν¹⁰
 αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω¹¹ κύψας,¹² τῷ δακτύλῳ¹³
 ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.¹⁴ Ὡς δὲ 7
 ἐπέμενον¹⁵ ἐρωτῶντες αὐτόν, ἀνακύψας¹⁶ εἶπεν πρὸς
 αὐτούς, Ὁ ἀναμάρτητος¹⁷ ὑμῶν, πρῶτον ἐπ' αὐτὴν
 τὸν λίθον βαλέτω. Καὶ πάλιν κάτω¹¹ κύψας¹² ἔγραφεν 8
 εἰς τὴν γῆν. Οἱ δέ, ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ τῆς 9
 συνειδήσεως¹⁸ ἐλεγχόμενοι,¹⁹ ἐξήρχοντο εἰς καθ' εἷς,

¹ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ² παραγίνομαι, come, arrive. ³ καθίζω, seat, sit. ⁴ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ⁵ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁶ πειράζω, test, tempt. ⁷ μοιχεύω, commit adultery. ⁸ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁹ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁰ κατηγορέω, accuse, charge. ¹¹ κάτω, down, below. ¹² κύπτω, bow down, stoop. ¹³ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁴ προσποιέω, pretend, regard. ¹⁵ ἐπιμένω, continue, remain. ¹⁶ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹⁷ ἀναμάρτητος, without sin, without blame. ¹⁸ συνείδησις, εως, ἡ, conscience. ¹⁹ ἐλέγχω, convict, reprove.

ἄρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ κατελείφθη¹
 μόνος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὔσα. Ἀνακύψας² ¹⁰
 δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος³ πλήν⁴ τῆς
 γυναικός, εἶπεν αὐτῇ, Ποῦ⁵ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί⁶
 σου; Οὐδεὶς σε κατέκρινεν;⁷ Ἡ δὲ εἶπεν, Οὐδεὶς, ¹¹
 κύριε. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ ἐγὼ σε κρίνω:
 πορεύου καὶ μηκέτι⁸ ἁμάρτανε.⁹

Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν λέγων, Ἐγὼ εἰμι ¹²
 τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ
 περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹⁰ ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.
 Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, Σὺ περὶ σεαυτοῦ¹¹ ¹³
 μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία¹² σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.¹³ ¹⁴
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Κἂν¹⁴ ἐγὼ
 μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ,¹⁵ ἀληθής¹³ ἔστιν ἡ μαρτυρία¹²
 μου· ὅτι οἶδα πόθεν¹⁶ ἦλθον, καὶ ποῦ⁵ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ

¹ καταλείπω, leave, leave behind. ² ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ³ θεάομαι, look at, behold. ⁴ πλήν, however, but. ⁵ ποῦ, where?. ⁶ κατήγορος, ου, ὁ, accuser, prosecutor. ⁷ κατακρίνω, condemn. ⁸ μηκέτι, no longer. ⁹ ἁμαρτάνω, sin. ¹⁰ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹¹ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹² μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ¹³ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁴ κἂν, and if, even if. ¹⁵ ἐμαυτοῦ, of myself. ¹⁶ πόθεν, from where? whence.

οὐκ οἶδατε πόθεν¹ ἔρχομαι, καὶ ποῦ² ὑπάγω. Ὑμεῖς 15
κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε: ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. Καὶ 16
ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις³ ἡ ἐμὴ ἀληθής⁴ ἐστίν: ὅτι
μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. Καὶ 17
ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ⁵ γέγραπται ὅτι δύο
ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία⁶ ἀληθής⁴ ἐστίν. Ἐγὼ εἰμι ὁ 18
μαρτυρῶν περὶ ἑμαυτοῦ,⁷ καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ
πέμψας με πατήρ. Ἐλεγον οὖν αὐτῷ, Ποῦ² ἐστίν ὁ 19
πατήρ σου; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὔτε ἐμὲ οἶδατε, οὔτε
τὸν πατέρα μου: εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου
ᾔδειτε ἄν. Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ 20
γαζοφυλακίῳ,⁸ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ οὔδεις
ἐπιάσεν⁹ αὐτόν, ὅτι οὐπω¹⁰ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ 21
ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε:
ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Ἐλεγον 22

¹ πόθεν, from where? whence. ² ποῦ, where?. ³ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁴ ἀληθής, true, unconcealed. ⁵ ὑμέτερος, your. ⁶ μαρτυρία, as, ἡ, testimony, witness. ⁷ ἑμαυτοῦ, of myself. ⁸ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ⁹ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁰ οὐπω, not yet.

οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Μήτι¹ ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει,
Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Καὶ εἶπεν 23
αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω² ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω³
εἰμί: ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμι
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι 24
ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν: ἐὰν γὰρ μὴ
πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς
ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Σὺ τίς εἶ; Καὶ 25
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. 26
Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν: ἀλλ' ὁ
πέμψας με ἀληθής⁴ ἐστιν, καὶ γὰρ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ,
ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. Οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν 27
πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 28
Ὅταν ὑψώσητε⁵ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε
γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ⁶ ποιῶ οὐδέν,
ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ: 29
καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστιν: οὐκ ἀφῆκέν με

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² κάτω, down, below. ³ ἄνω, up, above. ⁴ ἀληθής, true, unconcealed. ⁵ ὑψώω, lift up, exalt. ⁶ ἐμαυτοῦ, of myself.

μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ¹ αὐτῷ ποιῶ
 πάντοτε.² Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ 30
 ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

Ἐλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ 31
 Ἰουδαίους, Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ,
 ἀληθῶς³ μαθηταί μου ἐστέ· καὶ γνώσεσθε τὴν 32
 ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει⁴ ὑμᾶς. 33
 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Σπέρμα⁵ Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ
 οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν⁶ πώποτε·⁷ πῶς σὺ λέγεις ὅτι
 Ἐλεύθεροί⁸ γενήσεσθε; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 34
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν
 δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας. Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν 35
 τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐὰν 36
 οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ,⁴ ὄντως⁹ ἐλεύθεροί⁸
 ἔσεσθε. Οἶδα ὅτι σπέρμα⁵ Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ 37
 με ἀποκτείνειν, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ¹⁰ ἐν ὑμῖν. 38

¹ ἀρεστός, pleasing, desirable. ² πάντοτε, always, at all times. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ ἐλευθερώω, set free, exempt (from liability). ⁵ σπέρμα, τοσ, τό, seed, offspring. ⁶ δουλεύω, serve, am a slave. ⁷ πώποτε, ever yet, any time. ⁸ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ⁹ ὄντως, really, indeed. ¹⁰ χωρεῶ, make room for, hold.

Ἐγὼ δ' ἐώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ: καὶ ὑμεῖς
 οὖν δ' ἐώρακατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. 39
 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ὁ πατὴρ ἡμῶν
 Ἀβραάμ ἐστιν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τέκνα τοῦ
 Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε. Νῦν δὲ 40
 ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν
 ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ: τοῦτο
 Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν. Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ 41
 πατρὸς ὑμῶν. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Ἡμεῖς ἐκ πορνείας¹ οὐ
 γεγεννήμεθα: ἓνα πατέρα ἔχομεν, τὸν θεόν. Εἶπεν οὖν 42
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἡγαπᾶτε
 ἂν ἐμέ: ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἦκω.² οὐδὲ
 γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ³ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με
 ἀπέστειλεν. Διὰ τί τὴν λαλιάν⁴ τὴν ἐμὴν οὐ 43
 γινώσκετε; Ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν
 ἐμόν. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου⁵ ἐστέ, καὶ 44
 τὰς ἐπιθυμίας⁶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν.

¹ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ² ἦκω, I have come, I am present. ³ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁴ λαλιά, ας, ἡ, speech, way of talking. ⁵ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁶ ἐπιθυμία, ας, ἡ, desire, passion.

Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος¹ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ
 ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ.
 Ὅταν λαλή τὸ ψεῦδος,² ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ: ὅτι
 ψεύστης³ ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν 45
 ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετε μοι. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει 46
 με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ
 πιστεύετε μοι; Ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ 47
 ἀκούει: διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ
 οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον 48
 αὐτῷ, Οὐ καλῶς⁵ λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης⁶ εἶ σύ,
 καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐγὼ 49
 δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ⁷ τὸν πατέρα μου, καὶ
 ὑμεῖς ἀτιμάζετέ⁸ με. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου: 50
 ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν 51
 τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ
 θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, 52
 Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραάμ

¹ ἀνθρωποκτόνος, ου, ὁ, murderer. ² ψεῦδος, ους, τό, lie. ³ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ⁴ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁵ καλῶς, rightly, well. ⁶ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁷ τιμᾶω, honor, value at a price. ⁸ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace.

ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, Ἐάν τις τὸν
 λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσῃται¹ θανάτου εἰς τὸν
 αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, 53
 ὅστις ἀπέθανεν; Καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον: τίνα
 σεαυτὸν² σὺ ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐὰν ἐγὼ 54
 δοξάζω ἑμαυτόν,³ ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν: ἔστιν ὁ
 πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς
 ἡμῶν ἐστιν, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν: ἐγὼ δὲ οἶδα 55
 αὐτόν, καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος
 ὑμῶν, ψεύστης:⁵ ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον
 αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατήρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο⁶ 56
 ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη. 57
 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, Πεντήκοντα⁷ ἔτη⁸
 οὐπώ⁹ ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἐώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ 58
 Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν¹⁰ Ἀβραὰμ
 γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι. Ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλῃσιν ἐπ' 59

¹ γεύομαι, taste, experience. ² σεαυτοῦ, yourself, of you. ³ ἑμαυτοῦ, of myself. ⁴ ὅμοιος, like, similar. ⁵ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ⁶ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁷ πεντήκοντα, fifty, 50. ⁸ ἔτος, ους, τό, year. ⁹ οὐπώ, not yet. ¹⁰ πρὶν, before, formerly.

αὐτόν: Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη,¹ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ,
 διελθὼν² διὰ μέσου αὐτῶν: καὶ παρήγεν³ οὕτως.

Καὶ παράγων³ εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.⁴ Καὶ 9

ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Ῥαββί,
 τίς ἡμαρτεν,⁵ οὗτος ἢ οἱ γονεῖς⁶ αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς
 γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὔτε οὗτος ἡμαρτεν⁵ 3
 οὔτε οἱ γονεῖς⁶ αὐτοῦ: ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ⁷ τὰ ἔργα τοῦ
 θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι⁸ τὰ ἔργα τοῦ 4
 πέμψαντός με ἕως ἡμέρας ἐστίν: ἔρχεται νύξ, ὅτε
 οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι.⁸ Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ᾤ, 5
 φῶς εἰμι τοῦ κόσμου. Ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσεν⁹ χαμαί,¹⁰ 6
 καὶ ἐποίησεν πηλὸν¹¹ ἐκ τοῦ πτύσματος,¹² καὶ
 ἐπέχρισεν¹³ τὸν πηλὸν¹¹ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ
 τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὑπαγε νίψαι¹⁴ εἰς τὴν 7
 κολυμβήθραν¹⁵ τοῦ Σιλωάμ¹⁶ – ὃ ἐρμηνεύεται,¹⁷

¹ κρύπτω, conceal, hide. ² διέρχομαι, cross over, pass through. ³ παράγω, pass by, depart. ⁴ γενετή, ἡς, ἡ, birth. ⁵ ἁμαρτάνω, sin. ⁶ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁷ φανερόω, reveal, manifest. ⁸ ἐργάζομαι, work, word. ⁹ πτύω, spit. ¹⁰ χαμαί, on or to the ground. ¹¹ πηλός, οὔ, ὁ, clay, mud. ¹² πτύσμα, τος, τό, saliva, spittle. ¹³ ἐπιχρίω, anoint, spread on. ¹⁴ νίπτω, wash. ¹⁵ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ¹⁶ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ¹⁷ ἐρμηνεύω, interpret, translate.

Ἀπεσταλμένος. Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο,¹ καὶ ἦλθεν
 βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες² καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ 8
 πρότερον³ ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ
 καθήμενος καὶ προσαιτῶν;⁴ Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Οὗτός 9
 ἐστιν: ἄλλοι δὲ ὅτι Ὅμοιος⁵ αὐτῷ ἐστιν. Ἐκεῖνος
 ἔλεγεν ὅτι Ἐγὼ εἰμι. Ἦλεγον οὖν αὐτῷ, Πῶς 10
 ἀνέχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ 11
 εἶπεν, Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν⁶ ἐποίησεν,
 καὶ ἐπέχρισέν⁷ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέν μοι,
 Ὑπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν⁸ τοῦ Σιλωάμ,⁹ καὶ νίψαι.
 Ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος,¹ ἀνέβλεψα.¹⁰ Εἶπον οὖν 12
 αὐτῷ, Ποῦ¹¹ ἐστιν ἐκεῖνος; Λέγει, Οὐκ οἶδα.

Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τὸν ποτὲ¹² 13
 τυφλόν. Ἦν δὲ σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν⁶ ἐποίησεν ὁ 14
 Ἰησοῦς, καὶ ἀνέωξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Πάλιν 15
 οὖν ἡρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν.¹⁰

¹ νίπτω, wash. ² γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ³ πρότερον, formerly, before. ⁴ προσαιτέω, beg. ⁵ ὅμοιος, like, similar. ⁶ πηλός, οὔ, ὁ, clay, mud. ⁷ ἐπιχρίω, anoint, spread on. ⁸ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ⁹ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ¹⁰ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹¹ ποῦ, where?. ¹² ποτέ, once, at some time.

Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Πηλὸν¹ ἐπέθηκέν² μου ἐπὶ τοὺς
 ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην,³ καὶ βλέπω. Ἔλεγον οὖν 16
 ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν
 παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι
 ἔλεγον, Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς⁴ τοιαῦτα
 σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα⁵ ἦν ἐν αὐτοῖς. Λέγουσιν τῷ 17
 τυφλῷ πάλιν, Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἠνοიξέν
 σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Προφήτης ἐστίν.
 Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι 18
 τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν,⁶ ἕως ὅτου⁷ ἐφώνησαν⁸ τοὺς
 γονεῖς⁹ αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος,⁶ καὶ ἠρώτησαν 19
 αὐτοὺς λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς
 λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; Πῶς οὖν ἄρτι¹⁰ βλέπει; 20
 Ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς οἱ γονεῖς⁹ αὐτοῦ καὶ εἶπον,
 Οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς
 ἐγεννήθη: πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἶδαμεν: ἢ τίς 21

¹ πηλός, οὐ, ὁ, clay, mud. ² ἐπιτίθημι, lay upon, put. ³ νίπτω, wash. ⁴ ἀμαρτωλός, οὐ, ὁ, sinner. ⁵ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁶ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁷ ὅτου, until. ⁸ φωνέω, call, crow. ⁹ γονεὺς, ἕως, ὁ, parent. ¹⁰ ἄρτι, now, just now.

ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν:
αὐτὸς ἡλικίαν¹ ἔχει· αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ
ἐαυτοῦ λαλήσει. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς² αὐτοῦ, ὅτι 22
ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἡδὴ γὰρ συνετέθειντο³ οἱ
Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ⁴ χριστόν,
ἂποσυνάγωγος⁵ γένηται. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς² αὐτοῦ 23
εἶπον ὅτι Ἥλικίαν¹ ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. 24
Ἐφώνησαν⁶ οὖν ἐκ δευτέρου⁷ τὸν ἄνθρωπον ὃς ἦν
τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ, Δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς
οἶδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀμαρτωλός⁸ ἐστιν. 25
Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Εἰ ἀμαρτωλός⁸ ἐστιν,
οὐκ οἶδα· ἐν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι⁹ βλέπω. Εἶπον 26
δὲ αὐτῷ πάλιν, Τί ἐποίησέν σοι; Πῶς ἤνοιξέν σου
τοὺς ὀφθαλμούς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Εἶπον ὑμῖν ἡδὴ, 27
καὶ οὐκ ἠκούσατε. Τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; Μὴ καὶ
ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; Ἐλοιδόρησαν¹⁰ 28

¹ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ² γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ³ συντίθηναι, agree, make an agreement. ⁴ ὁμολογέω, confess, profess. ⁵ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ⁶ φωνέω, call, crow. ⁷ δεύτερος, second. ⁸ ἀμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁹ ἄρτι, now, just now. ¹⁰ λοιδορέω, abuse, revile.

αὐτόν, καὶ εἶπον, Σὺ εἶ μαθητῆς ἐκείνου: ἡμεῖς δὲ τοῦ
 Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωσῇ 29
 λελάληκεν ὁ θεός: τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν¹ ἐστίν.
 Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐν γὰρ 30
 τούτῳ θαυμαστόν² ἐστίν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν¹
 ἐστίν, καὶ ἀνέωξέν μου τοὺς ὀφθαλμούς. Οἶδαμεν δὲ 31
 ὅτι ἁμαρτωλῶν³ ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει: ἀλλ' ἐάν τις
 θεοσεβῇ⁴ ἤ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.
 Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέν τις 32
 ὀφθαλμούς τυφλοῦ γεγεννημένου. Εἰ μὴ ἦν οὗτος 33
 παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. Ἀπεκρίθησαν 34
 καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ
 σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

Ἦκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω: καὶ εὐρών 35
 αὐτόν, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ;
 Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Καὶ τίς ἐστίν, κύριε, ἵνα 36

¹ πόθεν, from where? whence. ² θαυμαστός, wonderful, marvelous. ³ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁴ θεοσεβής, god-fearing, devout.

πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Καὶ 37

ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν. 38

Ὁ δὲ ἔφη, Πιστεύω, κύριε: καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. 39

Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Εἰς κρίμα¹ ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον

τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν, καὶ οἱ

βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν 40

Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ,

Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 41

Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἶχετε ἁμαρτίαν: νῦν δὲ λέγετε

ὅτι Βλέπομεν: ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας 10

εἰς τὴν αὐλήν³ τῶν προβάτων,⁴ ἀλλὰ ἀναβαίνων

ἀλλαχόθεν,⁵ ἐκεῖνος κλέπτης⁶ ἐστὶν καὶ ληστής.⁷ Ὁ δὲ 2

εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας² ποιμὴν⁸ ἐστὶν τῶν

προβάτων.⁴ Τούτῳ ὁ θυρωρὸς⁹ ἀνοίγει, καὶ τὰ 3

πρόβατα⁴ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια

¹ κρίμα, ας, τό, judgment, verdict. ² θύρα, ας, ἡ, door, gate. ³ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁴ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁵ ἀλλαχόθεν, at another place, by another way. ⁶ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁷ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁸ ποιμὴν, ἑνός, ὁ, shepherd. ⁹ θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper.

πρόβατα¹ καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει² αὐτά. Καὶ 4
 ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα¹ ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν³ αὐτῶν
 πορεύεται· καὶ τὰ πρόβατα¹ αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι
 οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Ἀλλοτρίῳ⁴ δὲ οὐ μὴ 5
 ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται⁵ ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ
 οἶδασιν τῶν ἀλλοτρίων⁴ τὴν φωνήν. Ταύτην τὴν 6
 παροιμίαν⁶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ
 ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν 7
 ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα⁷ τῶν προβάτων.¹ Πάντες ὅσοι 8
 ἦλθον κλέπται⁸ εἰσὶν καὶ λησταί·⁹ ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν
 αὐτῶν τὰ πρόβατα.¹ Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα·⁷ δι' ἐμοῦ ἐάν τις 9
 εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ
 ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν¹⁰ εὐρήσει. Ὁ κλέπτης⁸ οὐκ 10
 ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ¹¹ καὶ θύσῃ¹² καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ
 ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν, καὶ περισσὸν¹³ ἔχωσιν. Ἐγὼ 11

¹ πρόβατον, ου, τό, sheep. ² ἐξάγω, lead out. ³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁴ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ⁷ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁸ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁹ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁰ νομή, ἡς, ἡ, pasture, spreading. ¹¹ κλέπτω, steal. ¹² θύω, sacrifice, kill. ¹³ περισσός, excessive, abundant.

εἶμι ὁ ποιμὴν¹ ὁ καλός· ὁ ποιμὴν¹ ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων.² Ὁ μισθωτὸς³ δέ, 12
 καὶ οὐκ ὦν ποιμὴν,¹ οὗ οὐκ εἰσὶν τὰ πρόβατα² ἴδια,
 θεωρεῖ τὸν λύκον⁴ ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησιν τὰ πρόβατα,
 καὶ φεύγει·⁵ καὶ ὁ λύκος⁴ ἀρπάζει⁶ αὐτά, καὶ σκορπίζει
 τὰ πρόβατα.² Ὁ δὲ μισθωτὸς³ φεύγει,⁵ ὅτι μισθωτὸς³ 13
 ἐστίν, καὶ οὐ μέλει⁸ αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.² Ἐγὼ 14
 εἶμι ὁ ποιμὴν¹ ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ
 γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καθὼς γινώσκει με ὁ 15
 πατήρ, καὶ γὰρ γινώσκω τὸν πατέρα· καὶ τὴν ψυχὴν
 μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.² Καὶ ἄλλα πρόβατα² 16
 ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς⁹ ταύτης· κάκεινά¹⁰ με
 δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν· καὶ
 γενήσεται μία ποίμνη,¹¹ εἷς ποιμὴν.¹ Διὰ τοῦτο ὁ 17
 πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα
 πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἶρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' 18

¹ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ² πρόβατον, ου, τό, sheep. ³ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁴ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁷ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁸ μέλει, it is a care, it concerns. ⁹ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁰ κάκεινος, and he, and she. ¹¹ ποίμνη, ἧς, ἡ, flock.

ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ.¹ Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι
αὐτὴν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Ταύτην
τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρὸς μου.

Σχίσμα² οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς 19
λόγους τούτους. Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, 20
Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται.³ τί αὐτοῦ ἀκούετε; 21
Ἄλλοι ἔλεγον, Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστιν
δαιμονιζομένου.⁴ μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν
ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;

Ἐγένετο δὲ τὰ Ἑγκαίνια⁵ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν⁶ 22
ἦν: καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ⁷ 23
Σολομώνος.⁸ Ἐκύκλωσαν⁹ οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ 24
ἔλεγον αὐτῷ, Ἔως πότε¹⁰ τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ
σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ.¹¹ Ἀπεκρίθη 25
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε: τὰ

¹ ἐμαυτοῦ, of myself. ² σχίσμα, τος, τό, tear, division. ³ μαίνομαι, rage, be furious. ⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁵ ἐγκαίνια, ὠν, τό, festival of rededication, renewal. ⁶ χειμῶν, ὠνος, ὁ, winter, storm. ⁷ στοᾷ, ᾱς, ἦ, portico, colonnade. ⁸ Σολομών, ὠνος, ὁ, Solomon. ⁹ κυκλώω, encircle, surround. ¹⁰ πότε, when? at what time? ¹¹ παρρησία, ἁς, ἦ, boldness, confidence.

ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα
 μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε· οὐ γάρ 26
 ἐστε ἐκ τῶν προβάτων¹ τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. 27
 Τὰ πρόβατα¹ τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γὰρ
 γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι· καὶ γὰρ ζῶν 28
 αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς· καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν
 αἰῶνα, καὶ οὐχ ἄρπάσει² τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου. Ὁ 29
 πατήρ μου ὃς δέδωκέν μοι, μείζων πάντων ἐστίν· καὶ
 οὐδεὶς δύναται ἄρπάξαι² ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός
 μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἓν ἐσμεν. Ἐβάστασαν³ οὖν 30
 πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν⁴ αὐτόν. 32
 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα⁵
 ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον⁶ αὐτῶν ἔργον
 λιθάξετέ⁴ με; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, 33
 Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν⁴ σε, ἀλλὰ περὶ
 βλασφημίας,⁷ καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν⁸

¹ πρόβατον, ου, τό, sheep. ² ἄρπάζω, seize, snatch. ³ βαστάζω, bear, carry. ⁴ λιθάζω, throw stones, stone. ⁵ δείκνυμι, show, point out. ⁶ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁸ σεαυτοῦ, yourself, of you.

θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἔστιν 34
γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, Ἐγὼ εἶπα, Θεοί ἐστε; 35
Εἰ ἐκείνους εἶπεν θεούς, πρὸς οὗς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ
ἐγένετο – καὶ οὐ δύναται λυθῆναι¹ ἡ γραφή – ὃν ὁ 36
πατὴρ ἡγίασεν² καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς
λέγετε ὅτι Βλασφημεῖς,³ ὅτι εἶπον, Υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι;
Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετε μοι: 37
εἰ δὲ ποιῶ, κἂν⁴ ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις 38
πιστεύσατε: ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ
πατήρ, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν 39
πιάσαι:⁵ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν πέραν⁶ τοῦ Ἰορδάνου⁷ εἰς τὸν τόπον 40
ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων: καὶ ἔμεινεν
ἐκεῖ. Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι 41
Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν: πάντα δὲ ὅσα
εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ⁸ ἦν. Καὶ 42

¹ λύω, untie, loose. ² ἀγιάζω, make holy, consecrate. ³ βλασφημέω, revile, blaspheme. ⁴ κἂν, and if, even if. ⁵ πιάζω, take, lay hold of. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁸ ἀληθής, true, unconcealed.

ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν¹ Λάζαρος² ἀπὸ Βηθανίας,³ ἐκ τῆς **11**

κώμης⁴ Μαρίας καὶ Μάρθας⁵ τῆς ἀδελφῆς⁶ αὐτῆς. **2**

Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα⁷ τὸν κύριον μύρῳ,⁸ καὶ

ἐκμάξασα⁹ τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν¹⁰ αὐτῆς, ἥς ὁ

ἀδελφὸς Λάζαρος² ἡσθένει.¹ Ἀπέστειλαν οὖν αἱ **3**

ἀδελφαί⁶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι, Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς¹¹

ἀσθενεῖ.¹ Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Αὕτη ἡ **4**

ἀσθενεία¹² οὐκ ἔστιν πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς

δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. **5**

Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν⁵ καὶ τὴν ἀδελφὴν⁶

αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον.² Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ,¹ **6**

τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. Ἐπειτα¹³ **7**

μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς, Ἀγωμεν εἰς τὴν

Ἰουδαίαν¹⁴ πάλιν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, Ραββί, **8**

¹ ἀσθενέω, be weak, sick. ² Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ⁵ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁶ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁷ ἀλείφω, anoint. ⁸ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁰ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹¹ φιλέω, love, kiss. ¹² ἀσθενεία, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹³ ἔπειτα, then, after this. ¹⁴ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea.

νῦν ἐξήτουν σε λιθάσαι¹ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν
 ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν 9
 ὥραι τῆς ἡμέρας; Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ
 προσκόπτει,² ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. 10
 Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει,² ὅτι τὸ
 φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τούτο 11
 λέγει αὐτοῖς, Λάζαρος³ ὁ φίλος⁴ ἡμῶν κεκοίμηται:⁵
 ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω⁶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ 12
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Κύριε, εἰ κεκοίμηται,⁵ σωθήσεται. 13
 Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ: ἐκεῖνοι
 δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως⁷ τοῦ ὕπνου⁸ λέγει. 14
 Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ,⁹ Λάζαρος³
 ἀπέθανεν. Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ 15
 ἤμην ἐκεῖ: ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. Εἶπεν οὖν 16
 Θωμᾶς,¹⁰ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,¹¹ τοῖς συμμαθηταῖς,¹²
 Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.

¹ λιθάζω, throw stones, stone. ² προσκόπτω, strike against, stumble. ³ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁴ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁵ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁶ ἐξυπνίζω, wake up, arouse. ⁷ κοίμησις, εως, ἡ, sleep, resting. ⁸ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ⁹ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ¹⁰ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹¹ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ¹² συμμαθητής, οὔ, ὁ, fellow disciple.

Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὔρεν αὐτὸν τέσσαρας¹ ἡμέρας ἤδη 17
 ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ.² Ἦν δὲ ἡ Βηθανία³ ἐγγὺς⁴ τῶν 18
 Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων⁵ δεκαπέντε·⁶ καὶ 19
 πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ
 Μάρθαν⁷ καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθῇσονται⁸ αὐτάς
 περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα,⁷ ὡς ἤκουσεν 20
 ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν⁹ αὐτῷ: Μαρία δὲ ἐν τῷ
 οἴκῳ ἐκαθέζετο.¹⁰ Εἶπεν οὖν Μάρθα⁷ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, 21
 Κύριε, εἰ ἤς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει.¹¹ 22
 Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεόν, δώσει
 σοι ὁ θεός. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἀναστήσεται ὁ 23
 ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ Μάρθα,⁷ Οἶδα ὅτι 24
 ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει¹² ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 25
 Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις¹² καὶ ἡ
 ζωή: ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καὶ ἂν¹³ ἀποθάνῃ, ζήσεται: καὶ 26
 πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν

¹ τέσσαρες, four, 4. ² μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁴ ἐγγύς, near. ⁵ στάδιον, οὔ, τό, stadia, length of a stadium. ⁶ δεκαπέντε, fifteen, 15. ⁷ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁸ παραμυθέομαι, encourage, comfort. ⁹ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁰ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹¹ θνήσκω, die, am dying. ¹² ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ¹³ καὶ, and if, even if.

αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ, Ναί,¹ κύριε: 27

ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ
εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. Καὶ ταῦτα εἰπούσα 28

ἀπῆλθεν, καὶ ἐφώνησεν² Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν³ αὐτῆς

λάθρα,⁴ εἰπούσα, Ὁ διδάσκαλος πάρεστιν⁵ καὶ φωνεῖ²

σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ⁶ καὶ ἔρχεται 29

πρὸς αὐτόν. Οὕτω⁷ δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 30

κώμην,⁸ ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπῆντησεν⁹ αὐτῷ ἡ

Μάρθα.¹⁰ Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ 31

οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι¹¹ αὐτήν, ἰδόντες τὴν

Μαρίαν ὅτι ταχέως¹² ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν,

ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες ὅτι Ὑπάγει εἰς τὸ

μνημεῖον,¹³ ἵνα κλαύσῃ¹⁴ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία, ὡς 32

ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ¹⁵

εἰς τοὺς πόδας λέγουσα αὐτῷ, Κύριε, εἰ ἦς ὥδε, οὐκ

ἂν ἀπέθανέν μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν 33

¹ ναί, yes, truly. ² φωνέω, call, crow. ³ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁴ λάθρα, secretly. ⁵ πάρεμι, be present, have arrived. ⁶ ταχύ, quickly, speedily. ⁷ οὕτω, not yet. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁰ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹¹ παραμυθέομαι, encourage, comfort. ¹² ταχέως, quickly, soon. ¹³ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹⁴ κλαίω, weep, weep for. ¹⁵ αὐτοῦ, there, here.

αὐτὴν κλαίουσαν,¹ καὶ τοὺς συνελθόντας² αὐτῇ
 Ἰουδαίους κλαίοντας,¹ ἐνεβριμήσατο³ τῷ πνεύματι,
 καὶ ἐτάραξεν⁴ ἑαυτόν, καὶ εἶπεν, Ποῦ⁵ τεθείκατε 34
 αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. 35
 Ἐδάκρυσεν⁶ ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Ἴδε 36
 πῶς ἐφίλει⁷ αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Οὐκ 37
 ἠδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ,
 ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς οὖν πάλιν 38
 ἐμβριμώμενος³ ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον.⁸
 Ἦν δὲ σπήλαιον,⁹ καὶ λίθος ἐπέκειτο¹⁰ ἐπ' αὐτῷ. 39
 Λέγει ὁ Ἰησοῦς, Ἄρατε τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ
 ἀδελφὴ¹¹ τοῦ τεθνηκότος¹² Μάρθα,¹³ Κύριε, ἤδη ὀζει·¹⁴
 τεταρταῖος¹⁵ γὰρ ἐστιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ 40
 εἰπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; 41
 Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ¹⁶ ἦν ὁ τεθνηκώς¹² κείμενος.¹⁷
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω,¹⁸ καὶ εἶπεν,

¹ κλαίω, weep, weep for. ² συνέρχομαι, come together, come or go with. ³ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁴ ταράσσω, trouble, agitate. ⁵ ποῦ, where?. ⁶ δακρύω, weep, shed tears. ⁷ φιλέω, love, kiss. ⁸ μνημεῖον, οὐ, τό, tomb, monument. ⁹ σπήλαιον, οὐ, τό, cave, den. ¹⁰ ἐπείκειμαι, lie on, lie upon. ¹¹ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ¹² θνήσκω, die, am dying. ¹³ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹⁴ ὀζω, (emit a) smell, give off an odor. ¹⁵ τεταρταῖος, happening on the fourth day. ¹⁶ οὗ, where, when. ¹⁷ κείμεαι, lie, be laid. ¹⁸ ἄνω, up, above.

Πάτερ, εὐχαριστῶ¹ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ 42
 ἤδιν ὅτι πάντοτέ² μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον
 τὸν περιεστῶτα³ εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σὺ με
 ἀπέστειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ 43
 ἐκραύγασεν,⁴ Λάζαρε,⁵ δεῦρο⁶ ἔξω. Καὶ ἐξηλθεν ὁ 44
 τεθνηκώς,⁷ δεδεμένος⁸ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας
 κειρίαις,⁹ καὶ ἡ ὄψις¹⁰ αὐτοῦ σουδαρίῳ¹¹ περιεδέδετο.¹²
 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Λύσατε¹³ αὐτόν, καὶ ἄφετε
 ὑπάγειν.

Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν 45
 Μαρίαν καὶ θεασάμενοι¹⁴ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,
 ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπηλθον 46
 πρὸς τοὺς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ
 Ἰησοῦς.

¹ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ² πάντοτε, always, at all times. ³ περιῆστημι, stand around, avoid. ⁴ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁵ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁶ δεῦρο, until now, come here! ⁷ θνήσκω, die, am dying. ⁸ δέω, bind, tie. ⁹ κειρία, ας, ἡ, binding material, wrappings. ¹⁰ ὄψις, εως, ἡ, outward appearance, face. ¹¹ σουδαρίον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹² περιδέω, bind, wrap around. ¹³ λύω, untie, loose. ¹⁴ θεάομαι, look at, behold.

Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον,¹ 47

καὶ ἔλεγον, Τί ποιούμεν; Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος

πολλὰ σημεῖα ποιεῖ. Ἐὰν ἀφώμεν αὐτὸν οὕτως,² 48

πάντες πιστεύουσιν εἰς αὐτόν: καὶ ἐλεύσονται οἱ

Ῥωμαῖοι³ καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ

ἔθνος. Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας,⁴ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ 49

ἐνιαυτοῦ⁵ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε

οὐδέν, οὐδὲ διαλογίζεσθε⁶ ὅτι συμφέρεῖ⁷ ἡμῖν ἵνα εἷς 50

ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ

ἔθνος ἀπόλῃται. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ 51

ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ⁵ ἐκείνου, προεφήτευσεν⁸

ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ 52

οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ

θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα⁹ συναγάγῃ εἰς ἓν. Ἀπ' 53

ἐκεῖνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο¹⁰ ἵνα

ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

¹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ² οὕτως, thus, so. ³ Ῥωμαῖος, ου, ὁ, Roman, Roman citizen. ⁴ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁵ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁸ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁹ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁰ συμβουλεύω, plot, advise.

Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι¹ παρρησία² περιεπάτει ἐν τοῖς 54

Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν³ εἰς τὴν χώραν⁴

ἐγγύς⁵ τῆς ἐρήμου,⁶ εἰς Ἐφραῖμ⁷ λεγομένην πόλιν,

κάκει⁸ διέτριβεν⁹ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ 55

ἐγγύς⁵ τὸ Πάσχα¹⁰ τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν

πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας⁴ πρό¹¹ τοῦ

Πάσχα,¹⁰ ἵνα ἀγνίσωσιν¹² ἑαυτούς. Ἐζήτουν οὖν τὸν 56

Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ

ἐστηκότες, Τί δοκεῖ ὑμῖν; Ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν

ἐορτήν;¹³ Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 57

Φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῶ ποῦ¹⁴ ἐστιν,

μηνύσῃ,¹⁵ ὅπως πιάσωσιν¹⁶ αὐτόν.

Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρό¹¹ ἕξ¹⁷ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα¹⁰ ἦλθεν εἰς 12

Βηθανίαν,¹⁸ ὅπου ἦν Λάζαρος¹⁹ ὁ τεθνηκώς,²⁰ ὃν

ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον²¹ ἐκεῖ, 2

¹ οὐκέτι, no longer, no more. ² παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁴ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁵ ἐγγύς, near. ⁶ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁷ Ἐφραῖμ, ὁ, Ephraim. ⁸ κάκει, and there. ⁹ διατριβῶ, continue, tarry. ¹⁰ πᾶσχα, τό, passover, passover feast. ¹¹ πρό, before (gen), before. ¹² ἀγνίζω, purify, cleanse. ¹³ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹⁴ ποῦ, where?. ¹⁵ μηνύω, make known, report. ¹⁶ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁷ ἕξ, six, 6. ¹⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ²⁰ θνήσκω, die, am dying. ²¹ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner.

καὶ ἡ Μάρθα¹ διηκόνει·² ὁ δὲ Λάζαρος³ εἷς ἦν τῶν
ἀνακειμένων⁴ σὺν αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα ³
λίτραν⁵ μύρου⁶ νάρδου⁷ πιστικῆς⁸ πολυτίμου,⁹
ἤλειψεν¹⁰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξεν¹¹ ταῖς
θριξίν¹² αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη
ἐκ τῆς ὁσμῆς¹³ τοῦ μύρου.⁶ Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν ⁴
μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας¹⁴ Σίμωνος Ἰσκαριώτης,¹⁵ ὁ
μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι, Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον⁶ ⁵
οὐκ ἐπράθη¹⁶ τριακοσίων¹⁷ δηναρίων,¹⁸ καὶ ἐδόθη
πτωχοῖς;¹⁹ Εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν¹⁹ ⁶
ἔμελεν²⁰ αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης²¹ ἦν, καὶ τὸ
γλωσσόκομον²² εἶχεν, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.²³ ⁷
Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ
ἐνταφιασμοῦ²⁴ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς¹⁹ ⁸
γὰρ πάντοτε²⁵ ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε²⁵

¹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ² διακονέω, serve, minister. ³ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁵ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ⁶ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁷ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ⁸ πιστικός, genuine, pure. ⁹ πολύτιμος, very precious, costly. ¹⁰ ἀλείφω, anoint. ¹¹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹³ ὁσμή, ἡς, ἡ, smell, aroma. ¹⁴ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁶ πιπράσκω, sell. ¹⁷ τριακοσίοι, three hundred, 300. ¹⁸ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁹ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ²⁰ μέλει, it is a care, it concerns. ²¹ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ²² γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ²³ βασταῶ, bear, carry. ²⁴ ἐνταφιασμός, οὔ, ὁ, preparation for burial, burial. ²⁵ πάντοτε, always, at all times.

ἔχετε.

Ἔγρω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστίν· 9

καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν

Λάζαρον¹ ἴδωσιν, ὃν ἡγείρεν ἐκ νεκρῶν. 10

Ἐβουλευσάντο² δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον¹

ἀποκτείνωσιν· ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν 11

Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ ἐπαύριον³ ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν,⁴ 12

ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, 13

ἔλαβον τὰ βαῖτα⁵ τῶν φοινίκων,⁶ καὶ ἐξῆλθον εἰς

ὑπάντησιν⁷ αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, Ὡσαννά·⁸

εὐλογημένος⁹ ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου,

βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. Εὐρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄναριον,¹⁰ 14

ἐκάθισεν¹¹ ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστίν γεγραμμένον, Μὴ 15

φοβοῦ, θύγατερ¹² Σιών· ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται,

¹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ² βουλευώ, deliberate, take counsel. ³ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day.

⁴ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ βαῖτον, ου, τό, palm branch. ⁶ φοῖνιξ, ὁ, palm tree, palm branch. ⁷ ὑπάντησις, εως, ἡ, going to meet, meeting. ⁸ ὡσαννά, hosanna. ⁹ εὐλογέω, bless. ¹⁰ ὄναριον, ου, τό, young donkey, young ass. ¹¹ καθίζω, seat, sit. ¹² θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter.

καθήμενος ἐπὶ πῶλον¹ ὄνου.² Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν 16

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη

Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν³ ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ

γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει 17

οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ὅτε τὸν Λάζαρον⁴

ἐφώνησεν⁵ ἐκ τοῦ μνημείου,⁶ καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ

νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν⁷ αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι 18

ἤκουσεν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν 19

Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς, Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ

ὠφελεῖτε⁸ οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω⁹ αὐτοῦ ἀπήλθεν.

Ἦσαν δέ τινες Ἑλλήνες¹⁰ ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα 20

προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ·¹¹ οὗτοι οὖν προσῆλθον 21

Φιλίππῳ¹² τῷ ἀπὸ Βηθσαῖδ¹³ τῆς Γαλιλαίας, καὶ

ἡρώτων αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν

ιδεῖν. Ἐρχεται Φίλιππος¹² καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ·¹⁴ καὶ 22

¹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ² ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ³ μνησκόμαι, remember, recall. ⁴ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁵ φωνέω, call, crow. ⁶ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁷ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁸ ὠφελέω, profit, help. ⁹ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁰ Ἑλλήν, ηνος, ὁ, Greek, Hellene. ¹¹ ἑορτή, ἥς, ἡ, feast, festival. ¹² Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹³ Βηθσαῖδ¹³, ἡ, Bethsaida. ¹⁴ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew.

πάλιν Ἀνδρέας¹ καὶ Φίλιππος² λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ. Ὁ 23

δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων, Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα

ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 24

ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος³ τοῦ σίτου⁴ πεσὼν εἰς τὴν γῆν

ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν

καρπὸν φέρει. Ὁ φιλῶν⁵ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει 25

αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν⁶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ

τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει⁷ αὐτήν. Ἐὰν ἐμοὶ 26

διακονῇ⁸ τις, ἐμοὶ ἀκολουθεῖτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ,

ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος⁹ ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐὰν τις ἐμοὶ

διακονῇ,⁸ τιμήσει¹⁰ αὐτὸν ὁ πατήρ. Νῦν ἡ ψυχὴ μου 27

τετάρακται·¹¹ καὶ τί εἶπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς

ώρας ταύτης. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν

ταύτην. Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. Ἦλθεν οὖν 28

φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω.

Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἐστὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν¹² 29

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ³ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁴ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ μισέω, hate, detest. ⁷ φυλάσσω, guard, keep. ⁸ διακονέω, serve, minister. ⁹ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ¹⁰ τιμάω, honor, value at a price. ¹¹ ταρασσω, trouble, agitate. ¹² βροντή, ους, ἡ, thunder.

γεγονέναι: ἄλλοι ἔλεγον, Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. 30

Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνή

γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις¹ ἐστὶν τοῦ κόσμου 31

τούτου: νῦν ὁ ἄρχων² τοῦ κόσμου τούτου

ἐκβληθήσεται ἔξω. Καγὼ ἐὰν ὑψωθῶ³ ἐκ τῆς γῆς, 32

πάντας ἐλκύσω⁴ πρὸς ἐμαυτόν.⁵ Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, 33

σημαίνων⁶ ποίῳ⁷ θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν. 34

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ

νόμου ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα: καὶ πῶς σὺ

λέγεις, Δεῖ ὑψωθῆναι³ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τίς

ἐστὶν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ 35

Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν⁸ χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστίν.

Περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία⁹ ὑμᾶς

καταλάβῃ:¹⁰ καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ⁹ οὐκ οἶδεν

ποῦ¹¹ ὑπάγει. Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, 36

ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε.

¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ² ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ³ ὑψόω, lift up, exalt. ⁴ ἐλκύω, drag, draw. ⁵ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁶ σημαίνω, indicate, signify. ⁷ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁸ μικρός, small, little. ⁹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁰ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ¹¹ ποῦ, where?.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη¹ ἀπ'
 αὐτῶν. Τοσαῦτα² δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος 37
 ἔμπροσθεν³ αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν: ἵνα ὁ 38
 λόγος Ἡσαΐου⁴ τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπεν,
 Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ⁵ ἡμῶν; Καὶ ὁ βραχίον⁶
 κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;⁷ Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο 39
 πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας,⁴ Τετύφλωκεν⁸ 40
 αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν⁹ αὐτῶν τὴν
 καρδίαν: ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσιν
 τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσιν,¹¹ καὶ ἰάσωμαι¹² αὐτούς. 41
 Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας,⁴ ὅτε εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ
 ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ. Ὅμως¹³ μέντοι¹⁴ καὶ ἐκ τῶν 42
 ἀρχόντων¹⁵ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν: ἀλλὰ διὰ
 τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν,¹⁶ ἵνα μὴ
 ἀποσυνάγωγοι¹⁷ γένωνται. Ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν 43
 τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ περ¹⁸ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

¹ κρύπτω, conceal, hide. ² τοσοῦτος, so great, so much. ³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁵ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ⁶ βραχίον, ονος, ὁ, arm, strength. ⁷ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁸ τυφλώω, blind, make blind. ⁹ πεπώρω, harden, render callous. ¹⁰ νοέω, understand, consider. ¹¹ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹² ἰάομαι, heal. ¹³ ὅμως, yet, nevertheless. ¹⁴ μέντοι, yet, however. ¹⁵ ἀρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹⁶ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁷ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ¹⁸ ἢ περ, than.

Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ 44
 πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με: καὶ ὁ 45
 θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. Ἐγὼ φῶς εἰς 46
 τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἐν
 τῇ σκοτίᾳ¹ μὴ μείνη. Καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν 47
 ῥημάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν: οὐ
 γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν
 κόσμον. Ὁ ἀθετῶν² ἐμέ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά 48
 μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν: ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα,
 ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ὅτι ἐγὼ ἐξ 49
 ἐμαυτοῦ³ οὐκ ἐλάλησα: ἀλλ' ὁ πέμψας με πατήρ,
 αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκεν, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. Καὶ 50
 οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν: ἃ οὖν
 λαλῶ ἐγώ, καθὼς εἶρηκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ.

¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ² ἀθετέω, reject, annul. ³ ἐμαυτοῦ, of myself.

Πρὸ¹ δὲ τῆς ἑορτῆς² τοῦ Πάσχα,³ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι **13**

ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ⁴ ἐκ τοῦ κόσμου

τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς

ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος⁵ ἠγάπησεν αὐτούς. Καὶ **2**

δείπνου⁶ γενομένου, τοῦ διαβόλου⁷ ἤδη βεβληκότος

εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα⁸ Σίμωνος Ἰσκαριώτου⁹ ἵνα

αὐτὸν παραδῶ, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν **3**

αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθεν

καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου,⁶ **4**

καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον¹⁰ διέζωσεν¹¹

ἑαυτόν. Εἶτα¹² βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα,¹³ καὶ **5**

ῥῥῆξατο νίπτειν¹⁴ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ

ἐκμάσσειν¹⁵ τῷ λεντίῳ¹⁰ ᾧ ἦν διεζωσμένος.¹¹ Ἔρχεται **6**

οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος,

Κύριε, σύ μου νίπτεις¹⁴ τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς **7**

καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι,¹⁶

¹ πρὸ, before (gen), before. ² ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ τέλος, ους, τό, end, purpose. ⁶ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁷ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁸ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁰ λέντιον, ου, τό, linen cloth, towel. ¹¹ διαζώννυμι, gird about, put on. ¹² εἶτα, then, thereafter. ¹³ νιπτῆρ, ἦρος, ὁ, wash basin, basin. ¹⁴ νίπτω, wash. ¹⁵ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁶ ἄρτι, now, just now.

γνώση δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Οὐ μὴ 8

νίψῃς¹ τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ

ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν μὴ νίψω¹ σε, οὐκ ἔχεις μέρος² μετ' ἐμοῦ.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, μὴ τοὺς πόδας 9

μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν. 10

Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ λελουμένος³ οὐ χρειάν⁴ ἔχει ἢ

τοὺς πόδας νίψασθαι,¹ ἀλλ' ἔστιν καθαρὸς⁵ ὅλος· καὶ

ὁ μὲν καθαρὸς⁵ ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. Ἦδει γὰρ τὸν 11

παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν, Οὐχὶ πάντες

καθαροὶ⁵ ἐστε.

Ὅτε οὖν ἐνίψεν¹ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβεν τὰ 12

ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν⁶ πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς,

Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; Ὑμεῖς φωνεῖτέ⁷ με, Ὁ 13

διδάσκαλος, καὶ Ὁ κύριος· καὶ καλῶς⁸ λέγετε, εἰμὶ

γάρ. Εἰ οὖν ἐγὼ ἐνίψα¹ ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος καὶ 14

ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ μὲν ὀφείλετε⁹ ἀλλήλων νίπτειν¹

¹ νίπτω, wash. ² μέρος, ους, τό, part, portion. ³ λούω, bathe, wash. ⁴ χρεια, ας, ἡ, need, necessity. ⁵ καθαρός, clean, pure. ⁶ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁷ φωνέω, call, crow. ⁸ καλῶς, rightly, well. ⁹ ὀφείλω, owe, ought.

τοὺς πόδας. Ὑπόδειγμα¹ γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς 15

ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιήτε. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 16

ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ,

οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. Εἰ 17

ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιήτε αὐτά. Οὐ περὶ 18

πάντων ὑμῶν λέγω: ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην:² ἀλλ'

ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὁ τρώγων³ μετ' ἐμοῦ τὸν

ἄρτον ἐπήρην⁴ ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν⁵ αὐτοῦ. Ἀπ' ἄρτι⁶ 19

λέγω ὑμῖν πρὸ⁷ τοῦ γενέσθαι, ἵνα, ὅταν γένηται,

πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ὁ 20

λαμβάνων ἐὰν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει: ὁ δὲ ἐμὲ

λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη⁸ τῷ πνεύματι, καὶ 21

ἐμαρτύρησεν καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς

ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ 22

μαθηταί, ἀπορούμενοι⁹ περὶ τίνος λέγει. Ἦν δὲ 23

¹ ὑπόδειγμα, τος, τό, copy, example. ² ἐκλέγομαι, choose, elect. ³ τρώγω, gnaw, crunch. ⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁵ πτέρνα, ης, ἡ, heel. ⁶ ἄρτι, now, just now. ⁷ πρό, before (gen), before. ⁸ ταρασσω, trouble, agitate. ⁹ ἀπορέω, be at a loss, be perplexed.

ἀνακειμένος¹ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ²
 τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἡγάπα ὁ Ἰησοῦς· νεύει³ οὖν τούτῳ 24
 Σίμων Πέτρος πυθέσθαι⁴ τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. 25
 Ἐπιπεσὼν⁵ δὲ ἐκεῖνος οὕτως ἐπὶ τὸ στήθος⁶ τοῦ Ἰησοῦ,
 λέγει αὐτῷ, Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς, 26
 Ἐκεῖνός ἐστιν ὃς ἐγὼ βάψας⁷ τὸ ψωμίον⁸ ἐπιδώσω.⁹
 Καὶ ἐμβάψας¹⁰ τὸ ψωμίον,⁸ δίδωσιν Ἰούδᾳ¹¹ Σίμωνος
 Ἰσκαριώτη.¹² Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον,⁸ τότε εἰσῆλθεν εἰς 27
 ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς.¹³ Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ
 ποιεῖς, ποιήσον τάχιον.¹⁴ Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν 28
 ἀνακειμένων¹ πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, 29
 ἐπεὶ¹⁵ τὸ γλωσσόκομον¹⁶ εἶχεν ὁ Ἰούδας,¹¹ ὅτι λέγει
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀγόρασον¹⁷ ὧν χρείαν¹⁸ ἔχομεν εἰς τὴν
 ἑορτήν·¹⁹ ἢ τοῖς πτωχοῖς²⁰ ἵνα τι δῶ. Λαβὼν οὖν τὸ 30
 ψωμίον⁸ ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν· ἣν δὲ νύξ.

¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ² κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ³ νεύω, nod, beckon (as a sign). ⁴ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁵ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ⁶ στήθος, ους, τό, breast, chest. ⁷ βάπτω, dip, dye. ⁸ ψωμίον, ου, τό, fragment, morsel. ⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁰ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹¹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹³ Σατανᾶς, ᾱ, ὁ, Satan, adversary. ¹⁴ τάχιον, more swiftly. ¹⁵ ἐπεὶ, when, since. ¹⁶ γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ¹⁷ ἀγοράζω, buy. ¹⁸ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ¹⁹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ²⁰ πτωχός, poor, poor man (as a noun).

Ὅτε ἐξῆλθεν, λέγει ὁ Ἰησοῦς, Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ 31
 ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ θεὸς 32
 ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ,
 καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία,¹ ἔτι μικρὸν² μεθ' 33
 ὑμῶν εἰμι. Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς
 Ἰουδαίοις ὅτι Ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε
 ἔλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.³ Ἐντολὴν καινὴν⁴ δίδωμι 34
 ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους: καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς,
 ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ 35
 γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην
 ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, ποῦ⁵ ὑπάγεις; 36
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαι
 μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὅστερον⁶ δὲ ἀκολουθήσεις μοι. 37
 Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι
 ἀκολουθῆσαι ἄρτι;³ Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. 38

¹ τεκνίον, ου, τό, little child. ² μικρός, small, little. ³ ἄρτι, now, just now. ⁴ καινός, new, fresh. ⁵ ποῦ, where?. ⁶ ὅστερον, lastly, afterward.

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ
θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ¹
φωνήσῃ² ἕως οὗ ἀπαρνῆσῃ³ με τρίς.⁴

Μὴ ταρασσέσθω⁵ ὑμῶν ἡ καρδία: πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, **14**

καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου **2**
μοναί⁶ πολλάι εἰσιν: εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν:

Πορεύομαι ἐτοιμάσαι⁷ τόπον ὑμῖν. Καὶ ἂν πορευθῶ, **3**

ἐτοιμάσω⁸ ὑμῖν τόπον: πάλιν ἔρχομαι καὶ
παραλήψομαι⁹ ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν,¹⁰ ἵνα ὅπου εἰμι ἐγώ,

καὶ ὑμεῖς ᾗτε. Καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν **4**

ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς,¹¹ Κύριε, οὐκ οἶδαμεν **5**

ποῦ¹² ὑπάγεις: καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; **6**

Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια

καὶ ἡ ζωή: οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι’

ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε **7**

¹ ἀλέκτωρ, oros, ὄ, rooster, cock. ² φωνέω, call, crow. ³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁴ τρίς, thrice, three times. ⁵ ταρασσω, trouble, agitate. ⁶ μονή, ἡς, ἡ, dwelling-place, abode. ⁷ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁸ ἐτοιμάζω, I will prepare, I will make ready. ⁹ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁰ ἐμαυτοῦ, of myself. ¹¹ Θωμᾶς, ἁ, ὁ, Thomas. ¹² ποῦ, where?.

ἄν: καὶ ἀπ' ἄρτι¹ γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἐωράκατε
 αὐτόν. Λέγει αὐτῷ Φίλιππος,² Κύριε, δείξον³ ἡμῖν τὸν 8
 πατέρα, καὶ ἀρκεῖ⁴ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 9
 Τοσοῦτον⁵ χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με,
 Φίλιππε;² Ὁ ἐωρακώς ἐμέ, ἐώρακεν τὸν πατέρα: καὶ
 πῶς σὺ λέγεις, Δείξον³ ἡμῖν τὸν πατέρα; Οὐ πιστεύεις 10
 ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; Τὰ
 ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ⁶ οὐ λαλῶ: ὁ δὲ
 πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. 11
 Πιστεύετε μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν
 ἐμοί: εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε μοι. Ἀμὴν 12
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ
 ποιῶ καὶ ἐκείνος⁷ ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει:
 ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. Καὶ ὃ τι ἂν 13
 αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα
 δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. Ἐάν τι αἰτήσητέ με ἐν τῷ 14
 ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. Ἐὰν ἀγαπᾷτέ με, τὰς 15

¹ ἄρτι, now, just now. ² Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ³ δείκνυμι, show, point out. ⁴ ἀρκεῖω, assist, suffice. ⁵ τοσοῦτος, so great, so much. ⁶ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁷ καὶ ἐκεῖνος, and he, and she.

ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν 16
πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον¹ δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη
μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ 17
κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ
γινώσκει αὐτό. Ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ'
ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς 18
ὀρφανούς·² ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἔτι μικρὸν³ καὶ ὁ 19
κόσμος με οὐκέτι⁴ θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι
ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ 20
γινώσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ μου, καὶ ὑμεῖς ἐν
ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολὰς μου καὶ 21
τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν
με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου· καὶ ἐγὼ
ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω⁵ αὐτῷ ἐμαυτόν.⁶ Λέγει 22
αὐτῷ Ἰούδας,⁷ οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης,⁸ Κύριε, καὶ τί
γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν⁹ σεαυτόν,⁹ καὶ

¹ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ² ὀρφανός, orphan, bereaved. ³ μικρός, small, little. ⁴ οὐκέτι, no longer, no more. ⁵ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ⁶ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁷ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁸ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁹ σεαυτοῦ, yourself, of you.

οὐχὶ τῷ κόσμῳ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, 23

Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ
πατὴρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν
ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν¹ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Ὁ μὴ 24
ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ: καὶ ὁ λόγος ὃν
ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με
πατρός.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. Ὁ δὲ 25

παράκλητος,² τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ
ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ
ὑπομνήσει³ ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. Εἰρήνην ἀφήμι 27
ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν: οὐ καθὼς ὁ
κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω⁴
ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω.⁵ Ἦκούσατε ὅτι ἐγὼ 28
εἶπον ὑμῖν, Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ
ἡγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον, Πορεύομαι πρὸς

¹ μονή, ἧς, ἡ, dwelling-place, abode. ² παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ³ ὑπομνήσκω, remind, remember. ⁴ ταρασσώ, trouble, agitate. ⁵ δειλιάω, be cowardly, fearful.

τὸν πατέρα: ὅτι ὁ πατήρ μου μέζων μού ἐστιν. Καὶ 29

νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν¹ γενέσθαι: ἵνα, ὅταν γένηται,

πιστεύσητε. Οὐκέτι² πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν: 30

ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων,³ καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει

οὐδέν: ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, 31

καὶ καθὼς ἐνετείλατό⁴ μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ.

Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.⁵

Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος⁶ ἡ ἀληθινή,⁷ καὶ ὁ πατήρ μου ὁ 15

γεωργός⁸ ἐστιν. Πᾶν κλῆμα⁹ ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, 2

αἶρει αὐτό: καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει¹⁰ αὐτό,

ἵνα πλείονα καρπὸν φέρη. Ἦδη ὑμεῖς καθαροί¹¹ ἐστε 3

διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν ἐμοί, 4

καὶ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα⁹ οὐ δύναται καρπὸν

φέρειν ἄφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνη ἐν τῇ ἀμπέλῳ,⁶ οὕτως

οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγώ εἰμι ἡ 5

ἄμπελος,⁶ ὑμεῖς τὰ κλήματα.⁹ Ὁ μένων ἐν ἐμοί, καὶ ἐν

¹ πρὶν, before, formerly. ² οὐκέτι, no longer, no more. ³ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁶ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ⁷ ἀληθινός, true, genuine. ⁸ γεωργός, ος, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁹ κλήμα, τος, τό, vine branch, branch. ¹⁰ καθαίρω, make clean, clear. ¹¹ καθαρός, clean, pure.

ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς¹ ἐμοῦ
 οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, 6
 ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλήμα,² καὶ ἐξηράνθη,³ καὶ
 συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσιν, καὶ
 καίεται.⁴ Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν 7
 ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται
 ὑμῖν. Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν 8
 πολὺν φέρητε· καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. Καθὼς 9
 ἠγάπησέν με ὁ πατήρ, καὶ ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μένατε
 ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, 10
 μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου· καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ
 πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. 11
 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ,
 καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ 12
 ἐμὴ, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. 13
 Μειζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων⁵ αὐτοῦ. Ὑμεῖς φίλοι⁵ 14

¹χωρίς, separate, apart from (gen). ²κλήμα, τος, τό, vine branch, branch. ³ξηραίνω, dry up, parch. ⁴καίω, burn, ignite. ⁵φίλος, ου, ὁ, loving, friend.

μου ἐστέ, ἐὰν ποιῇτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι¹ ὑμῖν. 15

Οὐκέτι² ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δούλος οὐκ οἶδεν τί
 ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἵρηκα φίλους,³ ὅτι
 πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου ἐγνώρισά⁴ ὑμῖν.

Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε,⁵ ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην⁵ 16

ὑμᾶς, καὶ ἔθθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν
 φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη· ἵνα ὅ τι ἂν αἰτήσητε
 τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῶ ὑμῖν. Ταῦτα 17

ἐντέλλομαι¹ ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος 18

ὑμᾶς μισεῖ,⁶ γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν
 μεμίσηκεν.⁶ Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ 19

ἴδιον ἐφίλει·⁷ ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ
 ἐξελεξάμην⁵ ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ⁶

ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε⁸ τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον 20

ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δούλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ

ἐμὲ ἐδίωξαν,⁹ καὶ ὑμᾶς διώξουσιν·⁹ εἰ τὸν λόγον μου

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² οὐκέτι, no longer, no more. ³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴ γνωρίζω, make known, declare. ⁵ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁶ μισέω, hate, detest. ⁷ φιλέω, love, kiss. ⁸ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁹ διώκω, pursue, persecute.

ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον¹ τηρήσουσιν. Ἀλλὰ 21
 ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι
 οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλθον καὶ 22
 ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν
 οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ μισῶν,³ 23
 καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ.³ Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν 24
 αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον·
 νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν καὶ μεμισήκασιν³ καὶ ἐμὲ καὶ
 τὸν πατέρα μου. Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ 25
 γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν ὅτι Ἐμίσησάν³ με
 δωρεάν.⁴

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος,⁵ ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ 26
 τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ
 πατρὸς ἐκπορεύεται,⁶ ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ: 27
 καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

¹ ὑμέτερος, your. ² πρόφασις, εἰς, ἡ, pretense, pretext. ³ μισέω, hate, detest. ⁴ δωρεάν, without cost, without cause. ⁵ παράκλητος, οὐ, ὁ, helper, advocate. ⁶ ἐκπορεύομαι, go out, come out.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῇτε.¹ **16**

Ἀποσυναγώγους² ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα,

ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρεῖαν³

προσφέρειν⁴ τῷ θεῷ. Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ **3**

ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα **4**

ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε⁵ αὐτῶν, ὅτι

ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι

μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμπαντά **5**

με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἔρωτᾷ με, Ποῦ⁶ ὑπάγεις; Ἀλλ' **6**

ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη⁷ πεπλήρωκεν ὑμῶν

τὴν καρδίαν. Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν: **7**

συμφέρει⁸ ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω: ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ

ἀπέλθω, ὁ παράκλητος⁹ οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς: ἐὰν

δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν **8**

ἐκεῖνος ἐλέγξει¹⁰ τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ

δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως:¹¹ περὶ ἁμαρτίας μὲν, **9**

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἀποσυναγώγος, expelled from the congregation. ³ λατρεία, ας, ἡ, service, divine worship. ⁴ προσφέρω, bring to, offer. ⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ ποῦ, where?. ⁷ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁸ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁹ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ¹⁰ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging.

ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ: περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι 10
 πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι¹ θεωρεῖτέ με: 11
 περὶ δὲ κρίσεως,² ὅτι ὁ ἄρχων³ τοῦ κόσμου τούτου
 κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ 12
 δύνασθε βαστάζειν⁴ ἄρτι.⁵ Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ 13
 πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει⁶ ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν
 ἀλήθειαν: οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἐαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν
 ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ⁷ ὑμῖν. 14
 Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ
 ἀναγγελεῖ⁷ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστιν: 15
 διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ
 ἀναγγελεῖ⁷ ὑμῖν. Μικρὸν⁸ καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ 16
 πάλιν μικρὸν⁸ καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν
 πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς 17
 ἀλλήλους, Τί ἐστιν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, Μικρὸν⁸ καὶ
 οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν⁸ καὶ ὄψεσθέ με; Καὶ
 ὅτι Ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; Ἔλεγον οὖν, Τοῦτο 18

¹ οὐκέτι, no longer, no more. ² κρίσις, εως, ἦ, judgment, judging. ³ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁴ βαστάζω, bear, carry. ⁵ ἄρτι, now, just now. ⁶ ὁδηγέω, lead, guide. ⁷ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁸ μικρός, small, little.

τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν;¹ Οὐκ οἶδαμεν τί λαλεῖ. 19

Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ

εἶπεν αὐτοῖς, Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι

εἶπον, Μικρόν¹ καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρόν¹

καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε² 20

καὶ θρηνήσετε³ ὑμεῖς, ὃ δὲ κόσμος χαρήσεται: ὑμεῖς δὲ

λυπηθήσεσθε,⁴ ἀλλ' ἡ λύπη⁵ ὑμῶν εἰς χαρὰν

γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκῃ⁶ λύπην⁵ ἔχει, ὅτι ἤλθεν 21

ἡ ὥρα αὐτῆς: ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι⁷

μνημονεύει⁸ τῆς θλίψεως,⁹ διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη

ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην⁵ μὲν 22

νῦν ἔχετε: πάλιν δὲ ὀψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν

ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν. 23

Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν

πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Ἔως ἄρτι¹⁰ 24

¹ μικρός, small, little. ² κλαίω, weep, weep for. ³ θρηνέω, lament, mourn. ⁴ λυπέω, grieve, pain. ⁵ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁶ τίκτω, give birth to, bear. ⁷ οὐκέτι, no longer, no more. ⁸ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁹ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ¹⁰ ἄρτι, now, just now.

οὐκ ἡτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου: αἰτεῖτε, καὶ
λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾗ πεπληρωμένη.

Ταῦτα ἐν παροιμίαις¹ λελάληκα ὑμῖν: ἀλλ' ἔρχεται ὥρα 25
ὅτε οὐκέτι² ἐν παροιμίαις¹ λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ
παρρησία³ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγεῶ⁴ ὑμῖν. Ἐν 26
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε: καὶ οὐ
λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν: 27
αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ⁵ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ
πεφιλήκατε,⁵ καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ
ἐξῆλθον. Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς 28
τὸν κόσμον: πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι
πρὸς τὸν πατέρα. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 29
Ἰδε, νῦν παρρησία³ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν¹ οὐδεμίαν
λέγεις. Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν⁶ 30
ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ: ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ
θεοῦ ἐξῆλθες. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἄρτι⁷ 31

¹ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ² οὐκέτι, no longer, no more. ³ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁴ ἀναγγεῶ, I will report, I will announce. ⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ⁷ ἄρτι, now, just now.

πιστεύετε; Ἰδού, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα 32
 σκορπισθῇτε¹ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον
 ἀφήτε: καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ
 ἐστιν. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην 33
 ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν² ἔχετε: ἀλλὰ θαρσεύετε,³
 ἐγὼ νενίκηκα⁴ τὸν κόσμον.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρεν⁵ τοὺς ὀφθαλμοὺς 17
 αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἶπεν, Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ
 ὥρα: δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ
 σε: καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα 2
 πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. 3
 Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσίν σε τὸν
 μόνον ἀληθινὸν⁶ θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν
 χριστόν. Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς: τὸ ἔργον 4
 ἐτελείωσα⁷ ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν 5
 δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ⁸ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον

¹ σκορπίζω, scatter, disperse. ² θλίψις, εὖως, ἡ, tribulation, persecution. ³ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁴ νικάω, overcome, conquer. ⁵ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁶ ἀληθινός, true, genuine. ⁷ τελειόω, fill, fulfill. ⁸ σεαυτοῦ, yourself, of you.

πρὸ¹ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά² σου 6
 τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ
 κόσμου: σοὶ³ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας: καὶ τὸν
 λόγον σου τετηρήκασιν. Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα 7
 δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστίν: ὅτι τὰ ῥήματα ἃ 8
 δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς: καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ
 ἔγνωσαν ἀληθῶς⁴ ὅτι παρὰ σοῦ ἐξήλθον, καὶ
 ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν 9
 ἐρωτῶ: σὺ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν
 δέδωκάς μοι, ὅτι σοὶ³ εἰσιν: καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά³ 10
 ἐστίν, καὶ τὰ σά³ ἐμά: καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. Καὶ 11
 οὐκέτι⁵ εἰμι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσίν,
 καὶ ἐγὼ πρὸς σε ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον
 αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἐν,
 καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, 12
 ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου: οὓς δέδωκάς
 μοι, ἐφύλαξα,⁶ καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ

¹ πρὸ, before (gen), before. ² φανερώω, reveal, manifest. ³ σός, your, yours. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ οὐκέτι, no longer, no more. ⁶ φυλάσσω, guard, keep.

υἱὸς τῆς ἀπωλείας,¹ ἵνα ἡ γραφή πληρωθῇ. Νῦν δὲ 13
πρὸς σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα
ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. 14
Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος
ἐμίσησεν² αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς
ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. Οὐκ ἔρωτῶ ἵνα ἄρῃς 15
αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ
τοῦ πονηροῦ. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶν, καθὼς ἐγὼ ἐκ 16
τοῦ κόσμου οὐκ εἰμὶ. Ἀγιάσον³ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ 17
σου: ὁ λόγος ὁ σὸς⁴ ἀλήθειά ἐστιν. Καθὼς ἐμέ 18
ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, καὶ γὰρ ἀπέστειλα αὐτοὺς
εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω⁵ ἑμαυτόν,⁶ 19
ἵνα καὶ αὐτοὶ ὧσιν ἡγιασμένοι³ ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ 20
τούτων δὲ ἔρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν
πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ: ἵνα πάντες 21
ἐν ὧσιν: καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν σοί, ἵνα
καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν: ἵνα ὁ κόσμος πιστεῦσῃ ὅτι

¹ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ² μισέω, hate, detest. ³ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ⁴ σός, your, yours. ⁵ ἀγιάζω, I make holy, I consecrate. ⁶ ἑμαυτοῦ, of myself.

σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, 22

δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὥσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν. 23

Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὥσιν τετελειωμένοι¹

εἰς ἐν, καὶ ἵνα γινώσκη ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας,

καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. Πάτερ, 24

οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ κάκεῖνοι²

ὥσιν μετ' ἐμοῦ: ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν

ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ³ καταβολῆς⁴

κόσμου. Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ 25

δέ σε ἔγνω, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας:

καὶ ἐγνώρισά⁵ αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω:⁵ ἵνα 26

ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾗ, κἀγὼ ἐν

αὐτοῖς.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ 18

πέραν⁶ τοῦ χειμάρρου⁷ τῶν Κέδρων,⁸ ὅπου ἦν κῆπος,⁹

εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἦδει δὲ 2

¹ τελειόω, fill, fulfill. ² κάκεῖνος, and he, and she. ³ πρὸ, before (gen), before. ⁴ καταβολή, ἡς, ἡ, foundation, depositing. ⁵ γνωρίζω, make known, declare. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ χεῖμαρρος, ου, ὁ, brook, winter torrent. ⁸ Κεδρών, ὁ, Kidron. ⁹ κῆπος, ου, ὁ, garden.

καὶ Ἰούδας,¹ ὁ παραδιδούς αὐτόν, τὸν τόπον· ὅτι
πολλάκις² συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἰούδας,¹ λαβὼν τὴν σπεῖραν,³ καὶ ἐκ 3
τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας,⁴ ἔρχεται ἐκεῖ
μετὰ φανῶν⁵ καὶ λαμπάδων⁶ καὶ ὀπλων.⁷ Ἰησοῦς οὖν, 4
εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν
αὐτοῖς, Τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Ἰησοῦν τὸν 5
Ναζωραῖον.⁸ Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι.
Εἰστήκει δὲ καὶ Ἰούδας¹ ὁ παραδιδούς αὐτὸν μετ'
αὐτῶν. Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ἐγὼ εἰμι, ἀπήλθον εἰς 6
τὰ ὀπίσω,⁹ καὶ ἔπεσον χαμαί.¹⁰ Πάλιν οὖν αὐτοὺς 7
ἐπηρώτησεν, Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν
Ναζωραῖον.⁸ Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ 8
εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν· ἵνα 9
πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι Οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ
ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων 10

¹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ² πολλάκις, often, many times. ³ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁴ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁵ φανός, οῦ, ὁ, lamp, torch. ⁶ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁷ ὀπλον, ου, τό, tool, implement. ⁸ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁹ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁰ χαμαί, on or to the ground.

μάχαιραν¹ εἴλκυσεν² αὐτήν, καὶ ἔπαισεν³ τὸν τοῦ
 ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν⁴ αὐτοῦ τὸ ὠτίον⁵ τὸ
 δεξιόν. Ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.⁶ Εἶπεν οὖν ὁ 11
 Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Βάλε τὴν μάχαιραν¹ εἰς τὴν θήκην·
 τὸ ποτήριον⁸ ὃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίνω αὐτό;

Ἦ οὖν σπεῖρα⁹ καὶ ὁ χιλιάρχος¹⁰ καὶ οἱ ὑπηρέται¹¹ τῶν 12
 Ἰουδαίων συνέλαβον¹² τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν¹³ αὐτόν,
 καὶ ἀπήγαγον¹⁴ αὐτὸν πρὸς Ἄνναν¹⁵ πρῶτον· ἦν γὰρ 13
 πενθερός¹⁶ τοῦ Καϊάφα,¹⁷ ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ
 ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας¹⁷ ὁ συμβουλευσας¹⁹ τοῖς 14
 Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει²⁰ ἓνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι
 ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² ἐλκύω, drag, draw. ³ παίω, strike, hit. ⁴ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁵ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁶ Μάλχος, ου, ὁ, Malchus. ⁷ θήκη, ης, ἡ, sheath, scabbard. ⁸ ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ⁹ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ¹⁰ χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ¹¹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ δέω, bind, tie. ¹⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁵ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹⁶ πενθερός, οὔ, ὁ, father-in-law. ¹⁷ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁸ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹⁹ συμβουλεύω, plot, advise. ²⁰ συμφέρω, bring together, it is profitable.

Ἦκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος 15

μαθητῆς. Ὁ δὲ μαθητῆς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς¹ τῷ

ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθεν² τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν³

τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ⁴ 16

ἔξω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητῆς ὁ ἄλλος ὃς ἦν γνωστὸς¹

τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ,⁵ καὶ εἰσῆγαγεν⁶ τὸν

Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη⁷ ἡ θυρωρὸς⁵ τῷ Πέτρῳ, 17

Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;

Λέγει ἐκεῖνος, Οὐκ εἰμί. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ 18

οἱ ὑπηρέται⁸ ἀνθρακιὰν⁹ πεποιηκότες, ὅτι ψύχος¹⁰ ἦν,

καὶ ἐθερμαίνοντο·¹¹ ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἐστῶς

καὶ θερμαινόμενος.¹¹

Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν 19

μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς¹² αὐτοῦ. 20

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ παρρησίᾳ¹³ ἐλάλησα

¹ γνωστός, known, acquaintance. ² συνεισέρχομαι, enter together, enter together with. ³ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁴ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁵ θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ⁶ εἰσάγω, lead in, bring in. ⁷ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁹ ἀνθρακιά, ᾤς, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ¹⁰ ψύχος, ους, τό, cold. ¹¹ θερμαίνω, warm. ¹² διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ¹³ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence.

τῷ κόσμῳ: ἐγὼ πάντοτε¹ ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν
 τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε¹ οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται,² καὶ
 ἐν κρυπτῷ³ ἐλάλησα οὐδέν. Τί με ἐπερωτᾷς; 21
 Ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς: ἴδε,
 οὗτοι οἶδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, 22
 εἷς τῶν ὑπηρετῶν⁴ παρεστηκῶς⁵ ἔδωκεν ῥάπισμα⁶ τῷ
 Ἰησοῦ, εἰπών, Οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ; 23
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ κακῶς⁷ ἐλάλησα,
 μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ: εἰ δὲ καλῶς,⁸ τί με δέρεις
 ; Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἄννας¹⁰ δεδεμένον¹¹ πρὸς 24
 Καϊάφαν¹² τὸν ἀρχιερέα.

Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος:¹³ εἶπον 25
 οὖν αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ;
 Ἠρνήσατο¹⁴ οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν, Οὐκ εἰμί. Λέγει 26
 εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενῆς¹⁵ ὧν οὗ

¹ πάντοτε, always, at all times. ² συνέρχομαι, come together, come or go with. ³ κρυπτός, hidden, secret. ⁴ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁵ παρίστημι, be present, stand by. ⁶ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ⁷ κακῶς, badly, evilly. ⁸ καλῶς, rightly, well. ⁹ δέρω, beat, flay. ¹⁰ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹¹ δέω, bind, tie. ¹² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹³ θερμαίνω, warm. ¹⁴ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ¹⁵ συγγενής, kindred, relative.

ἀπέκοψεν¹ Πέτρος τὸ ὠτίον,² Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ
κῆπῳ³ μετ' αὐτοῦ; Πάλιν οὖν ἠρνήσατο⁴ ὁ Πέτρος, 27
καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ⁵ ἐφώνησεν.⁶

Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα⁷ εἰς τὸ 28
πραιτώριον·⁸ ἦν δὲ πρωί,⁹ καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς
τὸ πραιτώριον,⁸ ἵνα μὴ μιανθῶσιν,¹⁰ ἀλλ' ἵνα φάγωσιν
τὸ Πάσχα.¹¹ Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτούς, 29
καὶ εἶπεν, Τίνα κατηγορίαν¹² φέρετε κατὰ τοῦ
ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Εἰ 30
μὴ ἦν οὗτος κακοποιός,¹³ οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν
αὐτόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐτόν 31
ὕμεις, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον
οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν¹⁴ ἀποκτείνειν
οὐδένα: ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, 32
σημαίνων¹⁵ ποίῳ¹⁶ θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν.

¹ ἀποκόπτω, cut off, smite. ² ὠτίον, ου, τό, ear. ³ κῆπος, ου, ὁ, garden. ⁴ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ⁵ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁶ φωνέω, call, crow. ⁷ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁸ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁹ πρωί, early in the morning, at dawn. ¹⁰ μαίνω, stain, defile. ¹¹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹² κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ¹³ κακοποιός, οὔ, ὁ, evildoer. ¹⁴ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ¹⁵ σημαίνω, indicate, signify. ¹⁶ ποῖος, what sort of? what? of what sort.

Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον¹ πάλιν ὁ Πιλάτος, καὶ 33
 ἐφώνησεν² τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ
 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 34
 Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ
 ἐμοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Μήτι³ ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; 35
 Τὸ ἔθνος τὸ σὸν⁴ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί:
 τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ 36
 ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου: εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
 ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται⁵ ἂν οἱ ἐμοὶ
 ἡγωνίζοντο,⁶ ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις: νῦν δὲ
 ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.⁷ Εἶπεν οὖν αὐτῷ 37
 ὁ Πιλάτος, Οὐκοῦν⁸ βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη
 Ἰησοῦς, Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. Ἐγὼ εἰς
 τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν
 κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς
 ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς. Λέγει αὐτῷ ὁ 38

¹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ² φωνέω, call, crow. ³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁴ σός, your, yours. ⁵ ὑπηρέτης, ου, ό, servant, assistant. ⁶ ἡγωνίζομαι, contend, struggle. ⁷ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁸ οὐκοῦν, therefore, so.

Πιλάτος, Τί ἐστὶν ἀλήθεια;

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους,
καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν¹ εὐρίσκω ἐν
αὐτῷ. Ἔστιν δὲ συνήθεια² ὑμῖν, ἵνα ἓνα ὑμῖν 39
ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα:³ βούλεσθε⁴ οὖν ὑμῖν
ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐκραύγασαν⁵ 40
οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες, Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν
Βαραββᾶν:⁶ ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς⁶ ληστής.⁷

Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ 19
ἐμαστιγώσεν.⁸ Καὶ οἱ στρατιῶται⁹ πλέξαντες¹⁰ 2
στέφανον¹¹ ἐξ ἄκανθῶν¹² ἐπέθηκαν¹³ αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ,
καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν¹⁴ περιέβαλον¹⁵ αὐτόν, καὶ 3
ἔλεγον, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἐδίδουν
αὐτῷ ραπίσματα.¹⁶ Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, 4

¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ² συνήθεια, ας, ἡ, habit, custom. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ βούλομαι, wish, will. ⁵ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁶ Βαραββᾶς, ἁ, ὁ, Barabbas. ⁷ ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ⁸ μαστιγόω, whip, lash. ⁹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹⁰ πλέκω, plait, weave. ¹¹ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹² ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹³ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹⁴ πορφυροῦς, purple. ¹⁵ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁶ ράπισμα, τος, τό, blow, slap in the face.

καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε, ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε
 ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν¹ εὐρίσκω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ 5
 Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν² τὸν ἀκάνθινον³ στέφανον⁴ καὶ τὸ
 πορφυροῦν⁵ ἱμάτιον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε, ὁ
 ἄνθρωπος. Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 6
 ὑπηρέται,⁶ ἐκραύγασαν⁷ λέγοντες, Σταύρωσον,⁸
 σταύρωσον⁸ αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε
 αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε:⁸ ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν
 αὐτῷ αἰτίαν.¹ Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμεῖς 7
 νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει⁹
 ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. Ὅτε οὖν 8
 ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον
 ἐφοβήθη, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον¹⁰ πάλιν, καὶ 9
 λέγει τῷ Ἰησοῦ, Πόθεν¹¹ εἶ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς
 ἀπόκρισιν¹² οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ 10
 Πιλάτος, Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἑξουσίαν ἔχω

¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ² φορέω, wear, bear. ³ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ⁴ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ⁵ πορφυροῦς, purple. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁸ σταυρώω, crucify. ⁹ ὀφείλω, owe, ought. ¹⁰ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹¹ πόθεν, from where? whence. ¹² ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply.

σταυρῶσαι¹ σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; 11

Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ’

ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν;² διὰ τοῦτο ὁ

παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου 12

ἐζήτει ὁ Πιλάτος ἀπολύσαι αὐτόν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι

ἔκραζον λέγοντες, Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσης, οὐκ εἶ φίλος

τοῦ Καίσαρος;⁴ πᾶς ὁ βασιλέα ἐαυτὸν ποιῶν,

ἀντιλέγει⁵ τῷ Καίσαρι.⁴ Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας 13

τοῦτον τὸν λόγον ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ

ἐκάθισεν⁶ ἐπὶ τοῦ βήματος,⁷ εἰς τόπον λεγόμενον

Λιθόστρωτον,⁸ Ἑβραϊστὶ⁹ δὲ Γαββαθᾶ:¹⁰ ἦν δὲ 14

Παρασκευῇ¹¹ τοῦ Πάσχα,¹² ὥρα δὲ ὥσει¹³ ἔκτῃ:¹⁴ καὶ

λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, Ἴδε, ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. Οἱ δὲ 15

ἐκραύγασαν,¹⁵ Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον¹ αὐτόν. Λέγει

αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;¹

Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ

¹ σταυρώω, crucify. ² ἄνωθεν, from above, again. ³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁵ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ⁶ καθίζω, seat, sit. ⁷ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ⁸ λιθόστρωτον, ου, τό, mosaic pavement. ⁹ Ἑβραϊστὶ, Hebrew. ¹⁰ Γαββαθᾶ, ἡ, Gabbatha. ¹¹ παρασκευῇ, ἡς, ἡ, preparation. ¹² πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹³ ὥσει, like, about. ¹⁴ ἔκτος, sixth. ¹⁵ κραυγάζω, cry out, cry aloud.

Καίσαρα.¹ Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα 16
σταυρωθῇ.²

Παρέλαβον³ δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον· καὶ βαστάζων⁴ 17
τὸν σταυρὸν⁵ αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τόπον λεγόμενον
Κρανίου⁶ Τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ⁷ Γολγοθᾶ·⁸ 18
ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν,² καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο,
ἐντεῦθεν⁹ καὶ ἐντεῦθεν,⁹ μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. 19
Ἐγραψεν δὲ καὶ τίτλον¹⁰ ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ
τοῦ σταυροῦ·⁵ ἦν δὲ γεγραμμένον, Ἰησοῦς ὁ
Ναζωραῖος¹¹ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τοῦτον οὖν 20
τὸν τίτλον¹⁰ πολλοὶ ἀνέγνωσαν¹² τῶν Ἰουδαίων, ὅτι
ἐγγὺς¹³ ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη² ὁ
Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί,⁷ Ἑλληνιστί,¹⁴
Ῥωμαϊστί.¹⁵ Ἐλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν 21
Ἰουδαίων, Μὴ γράφῃ, Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων:

¹ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ² σταυρώω, crucify. ³ παραλαμβάνω, receive, take. ⁴ βαστάζω, bear, carry. ⁵ σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ⁶ κρανίον, ου, τό, skull. ⁷ Ἑβραϊστί, Hebrew. ⁸ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ⁹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁰ τίτλος, ου, ὁ, inscription, notice. ¹¹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹² ἀναγινώσκω, read. ¹³ ἐγγύς, near. ¹⁴ Ἑλληνιστί, Greek language, in the Greek language. ¹⁵ Ῥωμαϊστί, in Latin, in the Latin language.

ἀλλ' ὅτι Ἐκεῖνος εἶπεν, Βασιλεύς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. 22

Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Ὁ γέγραφα, γέγραφα.

Οἱ οὖν στρατιῶται,¹ ὅτε ἐσταύρωσαν² τὸν Ἰησοῦν, 23

ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα³ μέρη,⁴

ἐκάστῳ στρατιώτῃ¹ μέρος,⁴ καὶ τὸν χιτῶνα.⁵ Ἦν δὲ ὁ

χιτῶν⁵ ἄραφος,⁶ ἐκ τῶν ἄνωθεν⁷ ὑφαντός⁸ δι' ὅλου. 24

Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, Μὴ σχίσωμεν⁹ αὐτόν,

ἀλλὰ λάχωμεν¹⁰ περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ

πληρωθῇ ἡ λέγουσα, Διμερίσαντο¹¹ τὰ ἱμάτιά μου

ἐαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν¹² μου ἔβαλον κλῆρον.¹³

Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται¹ ταῦτα ἐποίησαν. 25

Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ¹⁴ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ

αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ¹⁵ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ

τοῦ Κλωπᾶ,¹⁶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ.¹⁷ Ἰησοὺς οὖν 26

ιδὼν τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα¹⁸ ὄν

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² σταυρόω, crucify. ³ τέσσαρες, four. ⁴ μέρος, ους, τό, part, portion. ⁵ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁶ ἄραφος, seamless, not sewed. ⁷ ἀνωθεν, from above, again. ⁸ ὑφαντός, woven. ⁹ σχίζω, split, separate. ¹⁰ λαγχάνω, chose by lot, receive. ¹¹ διαμερίζω, divide, distribute. ¹² ἱματισμός, οὔ, ὁ, clothing. ¹³ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁴ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹⁵ ἀδελφή, ἧς, ἡ, sister. ¹⁶ Κλωπᾶς, ᾱ, ὁ, Clopas. ¹⁷ Μαγδαληνή, ἧς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁸ παρίστημι, be present, stand by.

ἡγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ, Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. 27

Εἶτα¹ λέγει τῷ μαθητῇ, Ἴδου ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ’
ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται,² 28

ἵνα τελειωθῇ³ ἡ γραφή, λέγει, Διψῶ.⁴ Σκεῦος⁵ οὖν 29

ἔκειτο⁶ ὄξους⁷ μεστόν·⁸ οἱ δέ, πλήσαντες⁹ σπόγγον¹⁰

ὄξους,⁷ καὶ ὑσσώπῳ¹¹ περιθέντες,¹² προσήνεγκαν¹³

αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος⁷ ὁ Ἰησοῦς, 30

εἶπεν, Τετέλεσται·² καὶ κλίνας¹⁴ τὴν κεφαλὴν,

παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ¹⁵ τὰ 31

σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ¹⁶ Παρασκευῇ¹⁷ ἦν – ἦν

γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου –

ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν¹⁸ αὐτῶν τὰ

¹ εἶτα, then, thereafter. ² τελέω, finish, fulfill. ³ τελειόω, fill, fulfill. ⁴ διψάω, thirst, thirst for. ⁵ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁶ κεῖμαι, lie, be laid. ⁷ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ⁸ μεστός, full. ⁹ πλήθω, fill. ¹⁰ σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ¹¹ ὑσσώπος, ου, ὁ, hyssop. ¹² περιτίθωμι, place around, put around. ¹³ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁴ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁵ σταυρός, οῦ, ὁ, cross. ¹⁶ ἐπεὶ, when, since. ¹⁷ παρασκευή, ἥς, ἡ, preparation. ¹⁸ κατάγνυμι, break in pieces.

σκέλη,¹ καὶ ἀρθώσιν. Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται,² καὶ 32

τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν³ τὰ σκέλη¹ καὶ τοῦ ἄλλου

τοῦ συσταυρωθέντος⁴ αὐτῷ: ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν 33

ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα,⁵ οὐ

κατέαξαν³ αὐτοῦ τὰ σκέλη:¹ ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν² 34

λόγχῃ⁶ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν⁷ ἔνυξεν,⁸ καὶ εὐθέως

ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, 35

καὶ ἀληθινή⁹ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία,¹⁰ καὶ κεῖνος¹¹

οἶδεν ὅτι ἀληθὴ¹² λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε. 36

Ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὅστούν¹³

οὐ συντριβήσεται¹⁴ ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ 37

λέγει, Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.¹⁵

Μετὰ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ 38

Ἀριμαθαίας,¹⁶ ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος¹⁷

δὲ διὰ τὸν φόβον¹⁸ τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ

¹ σκέλος, ους, τό, leg. ² στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ³ κατὰγνυμι, break in pieces. ⁴ συσταυρώω, crucify together with. ⁵ θνήσκω, die, am dying. ⁶ λόγχη, ης, ἡ, spear, lance. ⁷ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ⁸ νύσσω, prick, pierce. ⁹ ἀληθινός, true, genuine. ¹⁰ μαρτυρία, ἄς, ἡ, testimony, witness. ¹¹ καὶ κεῖνος, and he, and she. ¹² ἀληθής, true, unconcealed. ¹³ ὁστέον, τό, bone. ¹⁴ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁵ ἐκκεντέω, pierce, pierce through. ¹⁶ Ἀριμαθαία, ἄς, ἡ, Arimathea. ¹⁷ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁸ φόβος, ου, ὁ, fear, terror.

Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν¹ ὁ Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ
 ἤρην τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦλθεν δὲ καὶ Νικόδημος,² 39
 ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων
 μίγμα³ σμύρνης⁴ καὶ ἀλόης⁵ ὡς λίτρας⁶ ἑκατόν.⁷ 40
 Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν⁸ αὐτὸ ἐν
 ὀθονίοις⁹ μετὰ τῶν ἀρωμάτων,¹⁰ καθὼς ἔθος¹¹ ἐστὶν
 τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν.¹² Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου 41
 ἐσταυρώθη¹³ κήπος,¹⁴ καὶ ἐν τῷ κήπῳ¹⁴ μνημεῖον¹⁵
 καινόν,¹⁶ ἐν ᾧ οὐδέπω¹⁷ οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν 42
 Παρασκευὴν¹⁸ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς¹⁹ ἦν τὸ
 μνημεῖον,¹⁵ ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαгдаληνῇ²⁰ 20
 ἔρχεται πρωτῇ,²¹ σκοτίας²² ἔτι οὕσης, εἰς τὸ μνημεῖον,¹⁵
 καὶ βλέπει τὸν λίθον ἡρμένον ἐκ τοῦ μνημείου.¹⁵ 2

¹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ² Νικόδημος, ου, ό, Nicodemus. ³ μίγμα, τος, τό, mixture, compound. ⁴ σμύρνα, ης, ή, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁵ ἀλόη, ης, ή, aloes. ⁶ λίτρα, ας, ή, Roman pound. ⁷ ἑκατόν, hundred, 100. ⁸ δέω, bind, tie. ⁹ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹⁰ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹¹ ἔθος, ους, τό, custom. ¹² ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ¹³ σταυρόω, crucify. ¹⁴ κήπος, ου, ό, garden. ¹⁵ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹⁶ καινός, new, fresh. ¹⁷ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁸ παρασκευή, ης, ή, preparation. ¹⁹ ἐγγύς, near. ²⁰ Μαгдаληνή, ης, ή, woman of Magdala, Magdalene. ²¹ πρωτῇ, early in the morning, at dawn. ²² σκοτία, ας, ή, darkness.

Τρέχει¹ οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ
 πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει² ὁ Ἰησοῦς, καὶ
 λέγει αὐτοῖς, Ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου,³ καὶ
 οὐκ οἶδαμεν ποῦ⁴ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ 3
 Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ
 μνημεῖον.⁵ Ἐτρεχον¹ δὲ οἱ δύο ὁμοῦ:⁵ καὶ ὁ ἄλλος 4
 μαθητής προέδραμεν⁶ τάχιον⁷ τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθεν
 πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,³ καὶ παρακύψας⁸ βλέπει 5
 κείμενα⁹ τὰ ὀθόνια,¹⁰ οὐ μέντοι¹¹ εἰσῆλθεν. Ἐρχεται 6
 οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς
 τὸ μνημεῖον,³ καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια¹⁰ κείμενα,⁹ καὶ τὸ 7
 σουδάριον¹² ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν
 ὀθονίων¹⁰ κείμενον,⁹ ἀλλὰ χωρὶς¹³ ἐντετυλιγμένον¹⁴ εἰς
 ἓνα τόπον. Τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητής ὁ 8
 ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,³ καὶ εἶδεν, καὶ
 ἐπίστευσεν: οὐδέπω¹⁵ γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ 9

¹ τρέχω, run, exercise myself. ² φιλέω, love, kiss. ³ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁴ ποῦ, where?. ⁵ ὁμοῦ, together. ⁶ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁷ τάχιον, more swiftly. ⁸ παρακύπτω, stoop to look, look. ⁹ κείμαι, lie, be laid. ¹⁰ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹¹ μέντοι, yet, however. ¹² σουδάριον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹³ χωρίς, separate, apart from (gen). ¹⁴ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹⁵ οὐδέπω, not yet, still not.

αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἀπῆλθον οὖν πάλιν 10
 πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.

Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον¹ κλαίουσα² ἔξω· ὥς 11
 οὖν ἔκλαιεν,² παρέκυνσεν³ εἰς τὸ μνημεῖον,¹ καὶ θεωρεῖ 12
 δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς⁴ καθεζομένους,⁵ ἓνα πρὸς τῇ
 κεφαλῇ, καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο⁶ τὸ
 σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, Γύναι, τί 13
 κλαίεις;² Λέγει αὐτοῖς, ὅτι Ἔηραν τὸν κύριόν μου, καὶ
 οὐκ οἶδα ποῦ⁷ ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα 14
 ἐστράφη⁸ εἰς τὰ ὀπίσω,⁹ καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν
 ἐστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν. Λέγει αὐτῇ ὁ 15
 Ἰησοῦς, Γύναι, τί κλαίεις;² Τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη,
 δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός¹⁰ ἐστιν, λέγει αὐτῷ, Κύριε, εἰ
 σὺ ἐβάστασας¹¹ αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ⁷ ἔθηκας αὐτόν,
 καὶ γὰρ αὐτὸν ἄρῶ. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μαρία. 16
 Στραφεῖσα⁸ ἐκείνη λέγει αὐτῷ, Ῥαββουνί¹² – ὁ

¹ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ² κλαίω, weep, weep for. ³ παρακύπτω, stoop to look, look. ⁴ λευκός, white, bright. ⁵ καθέζομαι, sit down, am sitting. ⁶ κείμαι, lie, be laid. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ στρέφω, turn, am converted. ⁹ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁰ κηπουρός, οὐ, ὁ, gardener. ¹¹ βαστάζω, bear, carry. ¹² ραββουνί, Rabboni, my master.

λέγεται, Διδάσκαλε. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μή μου 17

ἅπτου,¹ οὐπω² γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου:

πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς,

Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ

θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. Ἔρχεται Μαρία ἡ 18

Μαγδαληνῇ³ ἀπαγγέλλουσα⁴ τοῖς μαθηταῖς ὅτι

έώρακεν τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Οὔσης οὖν ὀψίας,⁵ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν 19

σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν⁶ κεκλεισμένων⁷ ὅπου ἦσαν

οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι, διὰ τὸν φόβον⁸ τῶν Ἰουδαίων,

ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει

αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν⁹ αὐτοῖς 20

τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν¹⁰ αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ

μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ 21

Ἰησοῦς πάλιν, Εἰρήνῃ ὑμῖν: καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ

πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο εἰπὼν 22

¹ ἅπτομαι, touch or handle. ² οὐπω, not yet. ³ Μαγδαληνῇ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁴ ἀπαγγέλλω, announce, report. ⁵ ὄψιος, late. ⁶ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁷ κλείω, shut, shut up. ⁸ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ⁹ δείκνυμι, show, point out. ¹⁰ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body.

ἐνεφύσησεν¹ καὶ λέγει αὐτοῖς, Λάβετε πνεῦμα ἅγιον. 23

Ἄν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς: ἂν
τινων κρατῇτε,² κεκράτηνται.²

Θωμᾶς³ δέ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,⁴ 24

οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν 25

αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, Ἐωράκαμεν τὸν κύριον. Ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς, Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν
τύπον⁵ τῶν ἥλων,⁶ καὶ βάλῃ τὸν δάκτυλόν⁷ μου εἰς
τὸν τύπον⁵ τῶν ἥλων,⁶ καὶ βάλῃ τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν
πλευράν⁸ αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτώ⁹ πάλιν ἦσαν ἔσω¹⁰ οἱ μαθηταί 26

αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς³ μετ' αὐτῶν. Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς,
τῶν θυρῶν¹¹ κεκλεισμένων,¹² καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον

καὶ εἶπεν, Εἰρήνη ὑμῖν. Εἶτα¹³ λέγει τῷ Θωμᾶ,³ Φέρε 27

τὸν δάκτυλόν⁷ σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου: καὶ

¹ ἐμφυσᾶω, breathe on, breathe into. ² κρατέω, grasp, lay hold of. ³ Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ⁴ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁵ τύπος, ου, ὁ, mark, example. ⁶ ἥλος, ου, ὁ, nail. ⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁸ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ⁹ ὀκτώ, eight, 8. ¹⁰ ἔσω, within, inside. ¹¹ θύρα, ἄς, ἡ, door, gate. ¹² κλείω, shut, shut up. ¹³ εἶτα, then, thereafter.

φέρει τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν¹ μου:
καὶ μὴ γίνου ἄπιστος,² ἀλλὰ πιστός. Καὶ ἀπεκρίθη 28
Θωμᾶς,³ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου.
Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας; 29
Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες.

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς 30
ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα
ἐν τῷ βιβλίῳ⁴ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα 31
πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ,
καὶ ἵνα πιστεύοντες ζώῃν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν⁵ ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς 21
μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος:⁶
ἐφανέρωσεν⁵ δὲ οὕτως. Ἦσαν ὁμοῦ⁷ Σίμων Πέτρος, 2
καὶ Θωμᾶς³ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,⁸ καὶ Ναθαναὴλ⁹ ὁ
ἀπὸ Κανᾶ¹⁰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου,¹¹ καὶ

¹ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ² ἄπιστος, unbelieving, faithless. ³ Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ⁴ βιβλίον, ου, τό, book, scroll. ⁵ φανερώω, reveal, manifest. ⁶ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ⁷ ὁμοῦ, together. ⁸ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁹ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ¹⁰ Κανᾶ, ἡ, Cana. ¹¹ Ζεβεδαίος, ου, ὁ, Zebedee.

ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς 3
 Σίμων Πέτρος, Ὑπάγω ἀλιεύειν.¹ Λέγουσιν αὐτῷ,
 Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. Ἐξήλθον καὶ ἐνέβησαν²
 εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν³
 οὐδέν. Πρωΐας⁴ δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς 4
 τὸν αἰγιαλόν·⁵ οὐ μέντοι⁶ ἤδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι
 Ἰησοῦς ἐστίν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Παιδιά, μή 5
 τι προσφάγιον⁷ ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Οὐ. Ὁ δὲ 6
 εἶπεν αὐτοῖς, Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη⁸ τοῦ πλοίου τὸ
 δίκτυον,⁹ καὶ εὐρήσετε. Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι¹⁰
 αὐτὸ ἐλκύσαι¹¹ ἴσχυσαν¹² ἀπὸ τοῦ πλήθους¹³ τῶν
 ἰχθύων.¹⁴ Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ 7
 Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Ὁ κύριός ἐστιν. Σίμων οὖν
 Πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην¹⁵
 διεζώσατο¹⁶ – ἦν γὰρ γυμνός¹⁷ – καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς
 τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ¹⁸ 8

¹ ἀλιεύω, fish. ² ἐμβαίνω, embark. ³ πιάζω, take, lay hold of. ⁴ πρωΐα, ας, ἡ, early morning. ⁵ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ⁶ μέντοι, yet, however. ⁷ προσφάγιον, ου, τό, fish (to eat). ⁸ μέρος, ους, τό, part, portion. ⁹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁰ οὐκέτι, no longer, no more. ¹¹ ἐλκύω, drag, draw. ¹² ἰσχύω, be strong, able. ¹³ πλῆθος, ους, τό, multitude. ¹⁴ ἰχθύς, υς, ὁ, fish. ¹⁵ ἐπενδύτης, ου, ὁ, outer garment, coat. ¹⁶ διαζώννυμι, gird about, put on. ¹⁷ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁸ πλοιαρίον, ου, τό, small boat, little boat.

ἦλθον – οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν¹ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς
ἀπὸ πηχῶν² διακοσίων³ – σύροντες⁴ τὸ δίκτυον⁵ τῶν
ἰχθύων.⁶ Ὡς οὖν ἀπέβησαν⁷ εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ⁹
ἀνθρακιὰν⁸ κειμένην⁹ καὶ ὀψάριον¹⁰ ἐπικείμενον,¹¹ καὶ
ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ¹⁰
ὀψαρίων¹⁰ ὧν ἐπιάσατε¹² νῦν. Ἀνέβη Σίμων Πέτρος, ¹¹
καὶ εἴλκυσεν¹³ τὸ δίκτυον⁵ ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν¹⁴
ἰχθύων⁶ μεγάλων ἑκατὸν¹⁵ πεντήκοντα¹⁶ τριῶν: καὶ
τοσούτων¹⁷ ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη¹⁸ τὸ δίκτυον.⁵ Λέγει ¹²
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε¹⁹ ἀριστήσατε.²⁰ Οὐδεὶς δὲ
ἐτόλμα²¹ τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι²² αὐτόν, Σὺ τίς εἶ;
εἰδότες ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. Ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ¹³
λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ
ὀψάριον¹⁰ ὁμοίως.²³ Τοῦτο ἦδη τρίτον ἐφανερώθη²⁴ ὁ ¹⁴
Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.

¹ μακράν, far away. ² πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ³ διακόσιοι, two hundred, 200. ⁴ σύρω, draw, drag. ⁵ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁶ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ ἀνθρακιά, ἄς, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ⁹ κείμαι, lie, be laid. ¹⁰ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ¹¹ ἐπικείμεναι, lie on, lie upon. ¹² πιάζω, take, lay hold of. ¹³ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁴ μεστός, full. ¹⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁶ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁷ τοσούτος, so great, so much. ¹⁸ σχίζω, split, separate. ¹⁹ δεῦτε, come!. ²⁰ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ²¹ τολμάω, dare, endure. ²² ἐξετάζω, scrutinize, examine. ²³ ὁμοίως, likewise, in like manner. ²⁴ φανερώω, reveal, manifest.

Ὅτε οὖν ἡρίστησαν,¹ λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, 15

Σίμων Ἰωνᾶ,² ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ,

Ναί³ κύριε: σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ⁴ σε. Λέγει αὐτῷ, Βόσκει

τὰ ἀρνία⁶ μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον,⁷ Σίμων 16

Ἰωνᾶ,² ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ, Ναί³ κύριε: σὺ οἶδας

ὅτι φιλῶ⁴ σε. Λέγει αὐτῷ, Ποίμαινε⁸ τὰ πρόβατά⁹ μου.

Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, Σίμων Ἰωνᾶ,² φιλεῖς⁴ με; 17

Ἐλυπήθη¹⁰ ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, Φιλεῖς

με; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, σὺ πάντα οἶδας: σὺ

γινώσκεις ὅτι φιλῶ⁴ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Βόσκει⁵

τὰ πρόβατά⁹ μου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς 18

νεώτερος,¹¹ ἐζώννυες¹² σεαυτόν,¹³ καὶ περιεπάτεις ὅπου

ἤθελες: ὅταν δὲ γηράσης,¹⁴ ἐκτενεῖς¹⁵ τὰς χεῖράς σου,

καὶ ἄλλος σε ζώσει,¹² καὶ οἶσει ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο 19

δὲ εἶπεν, σημαίνων¹⁶ ποίω¹⁷ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. 20

¹ ἡρίστω, have breakfast, eat a meal. ² Ἰωνᾶς, ā, ὁ, Jonah. ³ ναί, yes, truly. ⁴ φιλέω, love, kiss. ⁵ βόσκω, feed. ⁶ ἀρνίον, ου, τό, lamb, sheep. ⁷ δεύτερος, second. ⁸ ποιμαίνω, shepherd, rule. ⁹ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁰ λυπέω, grieve, pain. ¹¹ νέος, new, young. ¹² ζώννυμι, gird. ¹³ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁴ γηράσκω, grow old, become old. ¹⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁶ σημαίνω, indicate, signify. ¹⁷ ποῖος, what sort of? what? of what sort.

Ἐπιστραφεῖς¹ δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν
ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν² ἐν
τῷ δεῖπνῳ³ ἐπὶ τὸ στήθος⁴ αὐτοῦ καὶ εἶπεν, Κύριε, τίς
ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει 21
τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 22
Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε; Σὺ
ἀκολουθεῖ μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς 23
ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει: καὶ
οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει: ἀλλ',
Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε;

Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ 24
γράφας ταῦτα: καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθής⁵ ἐστιν ἡ
μαρτυρία⁶ αὐτοῦ.

¹ ἐπιστρέφω, turn to, return. ² ἀναπίπτω, recline, lie down. ³ δεῖπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ⁴ στήθος, οὐς, τό, breast, chest. ⁵ ἀληθής, true, unconcealed. ⁶ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness.

Ἦστίη δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα 25

ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι¹ τὸν κόσμον

χωρῆσαι² τὰ γραφόμενα βιβλία.³ Ἀμήν.

¹ οἶμαι, think, suppose. ² χωρέω, make room for, hold. ³ βιβλίον, ου, τό, book, scroll.